

eraikitzen

herri proiektua

AUTONOMIA

projet d'un peuple

juin 1994 ekaina

Note de lecture

Le document comporte deux bandeaux visibles sur la tranche du document :

- de la page 1 à 58, un bandeau bleu en haut, indiquant la partie en Euskara
- de la page 59 à la fin, un bandeau orange en bas, indiquant la partie en Français

Autonomia, herri baten eskubidea

Eraikitzen-ek proposatzen daukun jokamoldeak gogoetatua izaita merezi du : “Autonomia” hitza maiz jiten da gogorat Euskal Herria eta herrialde gutietsiak aipatzen direlarik. Baina idera hori arrunt gaizki hartua izan daiteke eta haunditasun eta egokitasun argitze ezberdinak sortaraz ditzake.

Egokia da, beraz, autonomia hitz horren eta hortarik hurbil dabiltzaneren er-ranakiaren ikertzea. Gero, laburki aztertuko ditugu espainol eta frantses es-tadoetako administracione antolaketak, eta estado horietako nazioeak nola sar litezkeen idera horietan, proposamen batzuen egiteko azkenean.

Hitz horren edukiera autonomiaren gauzatzeko moldearekin batera desberdina izaiten da ; helburua zein den, eta arabera izaiten da. Autonomia, beraz, ez da helburu bat, baina jokamolde bat. Helburu batera eremaiten duen jokamolde bat. Iturburuan, “autonomia” hitzak erran bahi du “norbera bere legeen arabera gober-natzea”. Baina autogobernaketa hori administracione mailako dezentralizatze ba-tetik soberanotasun osoraino joan daiteke.

Autonomia / Dezentralizatzea

Dezentralizatzetik hurbil den autonomia ez da eraikia duen den egituratik ur-runtzen, ez da ere estadorik gabeko nazioeentzat soberanotasunari buruzko urrats bat.

Zer da dezentralizatzea ? Zentralizatzea eta desentralizatzea estado batetako admi-nistracione maila hutseko nozioeak da, bainan batere ez politika mailakoa.

Zentralismoak leku bat bakarrean, nazioeko gobernamenduan biltzen ditu begi-statze molde guziak. Dezentralizatzean, estadoan berean eta egiturak batere alda-tu gabe, lekuko manatzaileek eta hautetsiek lukete lekuko erabakien hartzeko po-dere gehixago.

Hiru berezitasun ditu podere horren estadotik lekuko elkargoetarat joaite horrek :

- Estadoaren gandik libre litezkeen lekuko hautetsien, partaidegoa
- Estadoaren gandik desberdinak litezkeen lekuko interesen buruzko gaitasuna,
- Estadoaren interesen premiatasuna segurta lezakeenari buruz estadoaren geriza.

Bixtan dena, estado erdirakoi batean, dezentralizatzea ere beldurgarri agertzen da. Eta hautetsi horien zaintzeko, heien gainekaldian estadoaren geriza segurtatzen duen ordezkari bat bada : prefeta. Hark du Kontseilu Orokorrak lauzkaturik departamenduan nausigotasuna.

Dezentralizatze mota horrek ez du soberanotasunera eremaiten eta ez da heltzeko bide ona, hobe bada ere dezentralizatua izaita erdiratua izaita baino.

Behar ditugu, bixtan dena, eta berehala, ararteko egitura administratiboak, hobekuntzak, ttipiak izanik ere, nahastekatzeak ekartzen daukun deusestatzea eta soberanotasuneko beteduraren artean izaiteko. Soberanotasuneraino lagundu behar gaituzten bitarteko egitura eta hobekuntzak.

Departamendua, eman dezagun, ez da gure iduriko ararteko egitura bat. Departamendu batek administrazioe mailako errextasunak ekartzen ditu, hori du alde baikor bakarra. Politika interesez biluzirik den errextasuna da. Aldiz, ordainez estadoaren menpetasuna eta zaindaritza hurbilduko lirateke.

Departamendu baten sortzea estadoko lurralde antolaketa bat besterik ez da. Argiki ohartu behar dugu euskal departamendu bat galdeginez ez dugula soberanotasunera eremaiten duen autonomia hortan urrats haundirik egiten. Euskal departamendu bat, beraz, euskalduna ez den departamendu bat baino gehiago balin bada ere.

Eskualdearen gaitasunak lituzkeen departamendu bat egokiago liteke, aldatze kanporakorago bat, bainan frantses estadoaren menpeko gelditzen dena. Alta bada, erabakien hartzeko eskubideak ebatsiak izan zizkion populu batek, ez dezake aski ukan, estadoko abantail batzuen lekuz aldatze soil batekin bainan doakion podere politikoaren egitura aldaketa batekin.

Dena den, dezentralizatetik hurbiltzen den autonomia hori ez da berez helburu bat izaiten ahal, baina, behar bada, podere politikoaren egitura aldaketa hortan lehen urrats bat (bazter daiteen hala beharrez).

Autonomia / Soberanotasuna

Eraikitzen-ek Euskal Herriarentzat eskatzen duen autonomia, dezentralizatzeko horarik arrunt desberdina da, soberanotasunari buruzko urrats bat baita eta gure nazional nortasuna beiratzeko eta osatzeko duten irabazi herrikoietan oinarritzen baita. Amministrazione mailako antolaketa bat galdegiten du, baina hori baino gehiago oraino, politika mailako aldaketa bat eta gure nortasun bereziaren onespina.

Anarteko amministrazione egitura eta estadoaren geriza bat beharko du soberanotasunaren erdiesteko bitartean. Autonomia ez da beraz helburu bat bainan soberanotasunari buruzko urrats bat.

Nor da soberano ? Soberano da beste estado baten menpeko ez den estado bat eta historia beste estadoekin batera eraikitzen duen estado bat.

Ohartzen gira “*Estado*” hitzak kutsu hertxi, ezezkor eta perekoi bat dakarrela. Baina, gaur egun, estadoarik ez duten populuek, estado bat duten nazioeen ondoan, bizi ahal izateko, den egitura bakarra da. Nozione horren deuseztatzea egin ahal izateko, molde bakarra liteke estado guziek, berek delibera dezaten suntsitzea, elgarrekin beste egitura berri baten sortzeko, bakoitzak, muga beharrik gabe, soberanotasuna ukaiteko gisan.

“*Giza eskubideen deklarapenaren*” arabera nazioek bereziki doakio soberanotasun osoa.

Zer da nazioea ?

- Nortasun kutsua du konzeptu horrek. Elgarrekilako etorki bat duen jende multxo bat adierazten du.
- Batasun kutsua ere badu. Eta sentzu hortan “*nazioea*” hizkuntza bera, ohitura batzu eta eraikuntzak dituen giza talde bat da, bere batasunaz ohartua dena eta elgarrekin bizitzeko nahikundea duena.
- Hirugarren definizio batek “*nazione*” eta “*estado*”ak nahasten ditu. Kasu honetan, estadoa nazione baten egitura administratiboa da.

Hiru erranahi horiek Euskal populuarentzat egiazta daitezke. euskal populua *nazione bat balin bada bere soberanotasuna galdegin dezake*, “*Giza eskubideen deklarapenak*” dion bezala.

Soberanotasuna / Autodeterminazionea

Populu batek bere soberanotasuna autodeterminazionearen bidez erakusten du. Hor konzeptu berri batean sartzen gara.

Estadu batuetako ageriaren arabera, autodeterminazionea da populuek beren gain-tasunaren ukaiteko duten eskubidea. Eskubide hori populuek bizitzeko duten eskubidea da. Espainako Erregeak, noizpait Israel-en erran zuen bezala, nazional arazoek sortu borrokek bakearen oinarria autodeterminazionean dute.

Herri batetako bizitzaleek muga lezaketen estatu batean eta politika eta lurralde batean du hitz horrek bere gaur egungo erranahia. Autodeterminazioneak ez du bortxaz *“haustura”*, *“bereixkuntza”* erran nahi, baina populua batek bere erabakitza bere gain ukan dezan. Eskubide horrek, bixtan dena, haustura edo berextea ekartzen ahal dituzke edo beste edozein antolaketa mota.

Autodeterminazionea oinarritzko eskubide bat da. Ezaugarri nagusiak hauk ditu :

- Ez da aldian aldiko eskubide bat
- Ez bada aldian aldikoa, ez da ere baztertzailea.

Aldian aldikoa aipatzen dugularik, erran nahi dugu ez duela mementoko politika edo ekonomiari lotua izan behar, ez dela beste eskubide batzuen meneko, ez denbora mailan ez eta garrantzia mailan. Autodeterminazionearen ukatzea borroka armatuaren gatik, edo gaur egun lehentasuna langabezia edo ekonomiari eman behar zaio-lakoan, eskubide eta gertakaria nahasten bagenitu bezal bezala da.

Alta, eskubide bat osorik gelditzen da edozein gertari denean edo edozein gertakarien gatik.

Ez da ere baztertzaile izaiten ahal : ez daiteke eskubide hori Letton-iar populuari onar, eta denbora berean, baldintza berak betetzen dituen beste populua bati uka. Autodeterminatzeko eskubidea populua bati zor zaio hain xuxen ere populua bat delakotz.

Autodeterminatzeko eskubide hori gaur egungo estado parrasta baten sortzearen oinarri izan da. Hauek hortz eta haginez, nahikariz eta indarrez irabazi baitute. Baina, orainokoa, eskubide hori ez zaie jarraiak diren estatu batetako populuei onartzen. Frantzia bereziki, erabakia izan da frantzia politikoa osatzen duten populua guziek frantzia nazionala osatzen dutela. Beste molde batez erranik, frantzia populua bat bakarra da : frantses populua.

Argibide berri bat egin molde horren doi bat aldatzen ari da : Sobietar estadoa Estado desberdinak osatuz populua eta nazioneka zatitzeak. Bestalde, Europa, mendebaldean estadorik gabe diren populuetan. Soberanotasunaren nahikari hori hauteskundearen edo armen bidez erakutsia izaiten da.

Populuak Frantzian

Nola daude Frantses eta Espainol estadoetan dauden populuak ? Badea den mendreneko administratibo edo politika mailako autonomiaririk, desberdina izateko onespén arrastorik ?

Gorago errana izan den bezala, Frantzian, frantses populuaz besterik ez dago, frantses estadoaz besterik ez dago ofizialki. Euskaraz okzitandarrez, bretoinez, kortsikarrez, tahizianoz eto Creolez mintzaturikan ere : mintzakiak, lekuko mintzairak edo “*patois*”-k, edo eskualdeko mintzairak gelditzen dira. Eta nola ez aipa mahorais -hasia, anjouannais-tiarra, grand-comorien, sakalava tiarra edo Caledonia berrian mintzatuak dira 28 hizkuntzak... : doi bat belxtua izan den frantsesa. Frantzia ez da batasunez egina baina bateratzez.

Eta ez baita frantsesaz beste nazionerik, ondorioz, ez da ere oinarrizko administrazioe egitura desberdinik.

Euskal herria frantses Euskal Herria bilakatzen da, eta ez du departamendu batek ekartzen duen administrazioe abantailki merezi. Bretoindarrak departamendu batean baino gehiagotan daude, baina heien nortasuna ez da horregatik euskaldunena baino gehiago onartua. Kortsikaren kasua irringarria liteke enegaigarria ez baltz : oroit zaitezte nola 1991ean, legeak Kortsika “*Anaudi bereziekilako lurralde elkargo*” bilakarazi nahi izan zuen. Kontseilu konstituzionalak “*Kortsikar populua, frantses populuko partaidea*” baztertzen zuen. Molde hortan erakusten zuen frantzian populu bat bakarra dela, frantses populua. Eta zer erran itsas haraindiko kolonietaz, departamendu edo itsas haraindiko lurralde deituak izan diren horietaz...

Kolonia bakar batzuek, Algeriak eman dezagun berengaintasunaren berreskuratzen jakin dute, badakigu nola funtsean. Eskualde bakar batzuek araudi bereziak dituzte : Île de France, Mayotte, Saint Pierre et Miquelon, eta Kortsikak. Caledonia Berria berriz, salbuespen bakarra da hemen, 1998an autodeterminazioneari buruzko erreferenduma bat ukan baitu. Laster bideak hartu behar direa erranez Tjibaou-ren odol ixurtzeak duela erreferendum hori ekarri... edo bestela 1917ko oldarketa batean frantsesek hil zuten haren amatxik ?

Jakin behar da guttienez, autodeterminazionerako eskubidea eta haren menturazko ondorioa, hots berexketa, frantses konstituzioneak, bere 53. artikuluan aipatu gabe onartuak ditula : “*Lurralde uzterik ez da baliagarri izaiten ahal zuzenki hunkituak diren populuen baimenik gabe...*”. Onargarria litekea ote, heien baimenarekin... ?

Frantses administrazionearen antolaketa, izan dadin departamenduka, eskualdeka edo lurralde elkargoka, koloniaka edo itsas haraindiko lurraldeka, zentralismoaren administrazioe mailako antolaketa huts bat gelditzen da, ez du den mendrenik ere, populuen desberdintasuna onartzen eta konduan hartzen.

Administrazioe mailako antolaketa horiek ez dute batere podere zentrala dudana ezartzen. Bitxi bada bitxi, Frantzia mailan dezentralizazionearen itxura hartzen duten gauza guziek zentralismoa indartzen dute eta desberdintasuna hobeki ukatzen.

Amministrazione antolaketa Frantzian

Frantsesez pentsatzen dute frantses iraultza denentzat libertatearen ohakoa izan dela. Bainan hemendik ikusiz ez da batere hala.

Eskubide eta desberdintasun, batasun eta bateratze nahasi dituelakoan, frantsez iraultza euskal nortasunaren irense izan da.

Burgesia ederki baliatu da, feodalismo egiturak haizatuz, bere ekonomia gaintasunaren jartzeko. Gaintasun horren jartzeko, aberria irriskuan zela, sendotu behar zela eta hortarako eskubide guziak suntsitu behar zirela baieztatu du. Batasuna berdintasunaren berme zen, eta desberdintasuna desberdintasunaren ekarle. Frantse-
sa ez zen guziak desagertu behar zuen beraz. Bateratzeak egiten du beraz Frantzia. Hara nola izaite bat beste bilakatu den, euskaldunak frantsestu diren eta estado eta nazione hitzak nahasi diren.

Zentralismoa da nausitasun horren berme ; erdiratze horrek haatik dezentralizatze baten beharra du irautiko eta finkatzeko. Iraultza iraunkortasun haundia ukan duten egitura administratiboak sortu ditu (herria, departamendua) eta oraino hor daude gaur egun.

1958an, Konstituzionearekin, dezentralizatze ideia aintzinlari batzu sorti dira. Baina, oraino aitortu behar da, administratibo zentralismo baten antolaketak baizik ez direla hauk. Ez du honek nehongo dezentralizatze politikorik ekartzen, eta are gutiago autonomiarik, administrazioe mailan ere ez.

Mitterrand berriz *“dezentralizatze berriari”* arrunt atxikia zen, bainan haatik frantziako batasuna hautsi gabe, Baionan erran zuen bezala. 1982-ko dezentralizatze berri horrek estadoen gaitasun batzu eskualde, departamendu edo herrien esku utzi ditu.

Eskualdeek eman dezagun, lizeoak, formakuntza jarraikia, kultura, egituratzea... beren gain dute. Departamenduek kolegioek eta sozial ekintzen... ardura dute ; herriek eskolen kudeantza, urbanismoa etabar...

Kortsikaren estatutua

Eskualde batzuek estatuto berezi bat dute eta Kortsikaren kasua adierazgarria iduritzen zaigu.

1982koa izan da Kortsikaren lehen estatuto berezia; ez zuen luzaz iraun, Lortsikako batzarra 1984ean suntsitua izan baitzen. 1991ko legeak Kortsika “*Estatu berezidun lurralde elkargo*” bilakarazten du. Erran nahi du, Kortsika frantziako beste eskualdeak bezal bezala dela salbuespen bakar batzuekin. Ez zaio nehongo nortasun berezirik onartu, lege proiektuan frantses izaitearen osagailu bat bezala aurkeztua izan bada ere.

Lurralde elkargo hortako zatiak hauk dira :

- Kortsikako asanblada, eskualdeko kontseiluak baino podere gehixago duena.
- Kontseilu erabakitzaile bat. Lehendakari bat du buru. Honen poderea Kontseilu orokor bateko lehendakariaren poderearekin pareka daiteke : hezkuntza, kultura, ekonomia eta sozial garapena, bizi ingurumena etabar...
- Ekonomia, sozial eta kultura mailako kontseilu bat, egitura argigarri bat da, garapen plano bat edo urbanismoari doakionean, bortxaz galdezkatu behar dena.
- Eskualdeko prefeta baten podereak dituen estadoaren ordezkaria.

Jacques Moreau-k dion bezala, 1991ko legeak ez dio deus berririk ekartzen porrot egin zuen 1982koari. Lortsikaren lehen 2 gaitasunak kultura nortasuna eta ekonomia garapena dira.

Bainan kultura nortasuna gehiago bermatzen da Frantses Hezkunde Nazionaleko eskolen kudeatzen, ez eta kortsikar hizkuntzaren garatzen, hau arrunt norberaren mahikeriaren arabera gelditzen da.

Kortsikak ez du den mendreneko politika autonomiarik eta dezentralizatzeko bat emendatu horrek erakusterat emaiten du ez dela hobetzerik izan, ez izaiteari doakionez, ez Kortsikar kulturari doakionez, ez eta politika iraunkortasunean edo sozial bakean, ekonomia garapenean, turisma galkorrean ez bada.

Autonomia Espainol estadoan

Espainol estadoa espainol populuak bere gehiengoan onartu duen konstituzione batek manatzen du : 1978ko abenduaren 6eko erreferandumean %87-k onartu zuten. Euskaldunek haatik gehiengo haundian uko egin zioten : %55, 3 abstentzio

izan zen. Abstenzioak eta bozka ezezkorrak bilduz bozkatzailerarik %66 egiten zuen. Erran daiteke beraz, dudarik gabe, Hego aldeko euskaldunei bortxaz sakatu zaiela konstituzione hori.

Bigarren artikulua arabera, konstituzioa, nazioa ezin hautsizko eta ezin zatituzko batasunean oinarritua da 8. artikulua arabera berriz armada da lurralde osotasunaren eta espainol batasunaren berme. 2. artikulua horrek berak dio konstituzioak espainako nazionalitate eta eskualdeei autonomiaren ukaiteko eskubidea uzten dietela.

Horregatik zukeen Ardanza-k, 1988, Argentinara egin zuen bidaia baten karietarat erran : *“Espainol konstituzioa zuhurtziaz eta politika egokitasunez betea da”*. Ahantzia zukeen naski, bere partidoak abstenzionera deitu zuela erreferenduma hortan.

Autodeterminazionerako eskubidea

Alta textoa molde bikoitzez agertzen dena da euskal populuari autodeterminatzeko ukatzen zaion eskubidea, konstituzioak lege bidez ontzat hartzen duela :

Buesak, hezkuntzako aholkulari ingeles-zaleak dauku erraiten *“eskubide horren baieztatzea konstituzioaren aurkakoa dela. Sena-ko lehendakariak aldiz dio “autodeterminazioa ez dela ez politikoki, ez zuzenbide mailan legalitatean sartzen”*. Espainol gobernamenduko ordezkariak baieztatzen du autodeterminazioa aipatzea bortizkeriaren alde jotzea bezala dela.

93an PSOE-k bere osotasunean oihukatu zuen *“eskari horrek gure politika antolamenduaren orekari buruzko ezazolkeria haundia erakusten zuela”*, edo bestela *“autodeterminazioa itxaropen faltsu bat dela”*. PSOE horrek berak zion 1978an Nafarroa, Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabarentzat autodeterminazioneko estatu nazional baten eskuratzea aterabide premiatsua dela eta dudarik gabe eskatzen dugula Euskadiko politiko bizitza antola dadin !...

Hego Aldeko hiru probintzietako (Nafarroa kanpo) aldarrikatua izan zen 90eko otsailaren 15ean. Baina argi da bozka horrek ez duela ondorio mikorik ekarri, printzipiozko erabaki hutsa izan dela eta ez duela autodeterminazionaren egin moldei aterik ideki.

Independentziari buruz joaitearentzat berriz, Euskal Herriko politika mailako arduradun andana bat arras argi da. *“Euskadiren independentzian sinestea egozkorra da”* edo *“independentziak ez du sentzurik Europan”*, gisa hortako esaldiak maizegi oihukatuak dira.

Egia erran, HB eta EA dira autodeterminatzeko eskubidearen alde. HBk dio *“Euskal*

Herriarentzat politika behar bat dela". Funtsean "Autonomia estatuto nazional bate-rako proposamenak", 1990eko ekainean argitaratuak, ez du autonomia helburu gisa aurkezten, baina autodeterminazioneari buruzko urrats bat bezala.

Espainol konstituzionearen ukatzetik pasatzen den autodeterminazionea.

Autonomia estatuto bat Euskal Herriarentzat

Konstituzioneak eraiki duen eta Nafarroa baztertua izan den Euskal Herriko au-tonomia estatu hori 1979an bozkatua izan da. %40 abstentzioe izan zen, nahiz eta ontzat hartzen zuten partidoak atzerritarra izan. Bozkatzaileetarik %54-k onartu zuten eta abenduan Gernikan izenpetua izan zen.

Politikariek agurtu zuten estatuto hori. Onaindiak zion : "Biziki egokia da estatu-to hori". Bandres-ek : "Hiru gerla zibiletarik landako bake hitzarmena da". Lertxun-di-k : "Espainol batasuna azkarturik aterarazten du".

Zer dio estatuto horrek ? : Lehen artikulua autonomo elkarte espainol konsti-tuzionearen menpe ezartzen du, Nafarroa elkarte hortarik kanpo gelditzen da na-hiz eta osatzeko eskubidea lukeen (2. art.). Euskara eta gaztelera dira bi hizkunt-za ofizialak (6. art) eta Espainol konstituzioneak ditu euskal herritarren eginbideak finkatzen (9. art.).

10. artikulutik 23. -era autonomia elkarlearen eta estadoaren gaitasunak agertzen dira. 17. artikulua, eman dezagun, dio espainol poliziak berak erabaki dezakeela artetik sartzea iduritzen bazaio Estadoaren interes orokorra azkarki irriskuan ezar-ria dela.

24. artikulutik 39. era poderearen egiturak dira aipatzen lehenik, eta dirugintza eta ondoretza ondotik, etabar...

Estatuko hori aise pareka daiteke Bergarako agiria-rekin. Honek 1839an lehen ger-la karlista bururatu zuen. Agiri horrek baieztatzen zituen, "Euskal probintzien foruak", baina "Espainako batasun konstituzionalari eragozpenik ekarri gabe".

Estatu horren ondorioa 1932an Espainol errepublikak PNBari, errepublika hauta-tu zuelakoan eskertzeko eskaini zionarena baino aisere hertxiagora da.

Estatuto hori dezentralizatze bat da

Emana izan zaien autonomiak ez ditu kapitalaren interesak dudan ezartzen alde hortarik Euskal burgesia nazionalarekilako antolamendu bat dela erran daiteke). Es-

painol estadoa ere ez du dudan ezartzen ; baina haatik espainoltzea azkartzen du, estado espainolarekilako menpekotasuna indartzen. Espainol estadoko dezentralizatzeko aurrerakoi bat besterik ez da.

Emana den autonomia heina administrazio mailakoa da bereziki ; politika, sozial eta ekonomia mailako gaitasunak Madrilek beiratzten ditu. Autodeterminatzeko eremaiten duen autonomia batek administratibo egitura beharrezkoa du, baina ere instituzionala, juridikoa eta politikoa.

Madrileren gain gelditzen dira nahas mahas : justizia, ekonomia (muga egituratze, dirua, zor pulbikoak, banku nagusia, langabeziaren kontrako borroka, industria berregituraketa) ordena publikoa, defentsa espresa bideak etabar... : HB-k manifestaldi bat egin nahi duelarik eman dezagun, ez du Ardantzak emaiten baimena, baina espainol gobernamentuak.

Euskal Herria bere gaitasuna doala erakustera eman lezaketen egitura gaitasun guztiak baztertuak dira eta Madrilek beretzat atxikitzen ditu. Ertzantza eman dezagun ez da soberanotasunera eremaiten duen egitura gaitasun bat, armada aldez bai. Eta armada espainola gelditu da.

Gaitasunen eskuz aldatzea

Administratibo egitura hori bere ere ez daiteke osoki eskuz alda ; gainera duela 15 urte negoziatu izan zen estatutako, 54 esku aldaketa ez dira oraino beteak izan. 81eko putsek intseian, militarrek espainako poderearen gain indar haundiaren hartzeak esku aldatze hori moztu zuen.

93ko abenduan, Madrilek Gasteizi jakinarazi dio falta diren esku aldatze horietarik 22 laster obratuak izanen direla ; garrantzia handia duten 16 ezin aldatuzkoak agertzen dira orain : bankuak, garraioak, aireportuak, segurtate soziala ; beste 6 alda ezinak, eta horietan besteak beste “*renseignements généraux*” delakoak.

94ko maiatza hontan, eta PNBak eskandaloz hainbeste estalia zen PSOEri eman dion esku kolpearen eskertzeko Gonzalez lehendakariak beste gaitasun baten aldatzeko baimena eman du (ur-garraio lanetan, radio aktibitate eraikuntzetan, komunikabideetan, itsas untzien kargatze deskargatzeetan, soziedade anonimo laboraletan...). Espainol gobernamentuak Euskal Herriak bere behar lituzken abantailak pirttaka pirttaka emaiten ditu bere urtagaroritasunari buru egiteko behar duen laguntza eskura arau.

Ez dugu autonomia estatuto horri buruz beste iritzirik ekarriko, hauek baizik : baztertzeari buruz, aterabide politkoen aurkikuntzan, soberanotasuneratzean, industria berregituraketan, euskararen berreskuraketan, drogaren kontrako hezkuntzan, na-

turarekiko errespetuan, langabeziaren aurka deus ez dezakeela. Laburzki, ahalik gabe da, Euskal herriko gizarte aldaketak behar duenarentzat.

Ondorioz

Espainol eta frantses estadoetako egoera bereziei (Kortsikakoa adibidez) edo autonomiei (Hego aldekoa eman dezagun) so baten egitea ilunegia edo sobera axaletik egina ager daiteke.

Estatuto berezi horien mereximendua da, halere, hor daudela eta bi estadoa administrazio egituraketa berezi bat galdegiten duten izaite desberdinen onartze-
ra ekarriak direla.

Estado horiek funski dakite izaite desberdin horiek hor daudela, baina ez dituzte onartu nahi, ez dute onartu nahi ere administrazio mailako egituratzea ezinbestekoa dela, goiz ala berant administrazio egituratze horrek estadoen gaintasuna inarrosiko duela beren egituren arabera manatuak izanen diren populu bulakatzeko. Garrantzitsua liteke lan talde batek Europako hiru metropoletako “*barne dekolonizatzea*” hurbiletik segi dezan : Inglaterrarena Ulster-arekin, Frantziarena, Kortsika eta Iparaldearekin eta Espainarena Hego Euskadirekin edo Kataluniarekin. besteen aintzinatzeek gure eskariak sinesgarriago bilakarazten dituzte.

Ondorioen ateratzeko ordu da eta berriz aintzin solaseko gaietara itzultzeko ere : autonomia Iparraldean.

Aurkeztua izan zaizuen xede hau, etorkiari buruzko zurrumurruen gainetik pasatuz eginak izan diren eskualdeetako biltzar eta eztabaidetan aipatuak izan direnen ondorioa da. Nehor ez da gure geroaren jabe, nehor ez da haren eraikuntzatik baztertzen.

Xede hau edukina eta helburuekin ados diren guziena da. Abiapundu bat baizik ez da. Hobetu, ezagutarazi eta obratu beharko dugu.

Es da ezker abertzalearenan bakarrik, nahiz eta, ezker abertzleak proposatuak diren (ezin berexizko) bi helburuekin bat egiten duen : nazional soberanotasuna eta norbera eta elkargoaren zerbitzuko den gizarte baten eraikuntza.

Proposatu proiektuak eraikitzen hasi behar dugun soberanotasunari buruzko urrats bat galdegiten du. Oraidanik nortasun gune herrikoiak sortu behar ditugu eta dau-denak beiratu ; behar ditugu ere gizarte bestelakatzeko gune herrikoiak sortu.

Baina Iparraldeak ez du ez politika izaite, ez eta egitura juridiko berezirik. Eraikitzen-en proiektu honek ihardespren hastapen bat emaiten dio galdera horri : aurkeztu gora beherak mailaka egina dira eta konprenikorra dira, onesprena eta er-

respetua erdiets dezakete.

Frantzia bezalako estado zentralizatzaille batean, populu bati ukatzen ahal ez zaion eskubidearen eskuratzeko, autonomiaren eskuratzeko, autodeterminazionea, sineskor bilakarazten duten, ekintzen bidez eta explikazioneak emanez lortzen den eskubidea da. Sineskortasunean berme izan beharko dugu explikazione eta ekintzetan pedagogo izan behar dugun bezainbat.

Eta, ez dezagun ahantz, aztertzen ari garen autonomia honek Iparralde baizik ez badu konduan hartzen, gure helburua euskaldun guzien arteko eraikuntza handi baten egitea dela : Ipar eta Hegoa.

Autonomia eta egiturak

Zehazki erraiteko, barne autonomia da, kultura, historia, gizaki edo beste oinarri bateratzaile batzuen inguruan finkatzen dagoen giza elkarte batek dauzkan eskubideak, bere bideak berak hautatzeko eta bere geroaz nagusi jartzeko. Nabari denez, Ipar Euskal Herrian kokatutako euskal populuari eskubide hori osoki tokatzen zaio, hainbat mila urtetako historian landatzen bait ditu bere erroak, euskal kentekoak baita kanpotik jina nahasita menderen mendetan moldatu bait da euskal gizartea. Bestenaz ere, jakin behar da populu bakar batez osatua den herri batzuetan autonomiak badirela herrialdeka, hala nola Alemanian Landers delakoekin. Ororen buru, beraz, erran ditekete autonomia dela norberak bere bideak hautatzea, beste nonbaitikako aginte bati uzteko orde.

Sinesgaitza badirudi ere, Frantzian berean badago zinezko autonomia bat, hain zuzen Polinesian. Damu da Polinesiako agintariek handizki makurtu dutela beren herriko instituzione bereziaren ibilmoldea eta gainerat Frantziari lotuak egoiteko gogoan dirautela baina horrek ez du funtsa aldatzen, hots Frantzia jakobinoan autonomia bat izan litekeela.

Hain zuzen, hemen zehaztuko ditugun autonomia egituraren ezaugarriak ez dira Europako beste hainbat tokitan ibiltzen diren ereduaren errepikatze hutsa izanen. Ez ditugu ere, erreferentzia bezala hartuko Hego Euskal Herriko dabilzan bi autonomia egituraketak (Euskal Autonomia Elkarte eta Nafarroako Foru Komunitatea) zein gutarik hain hurbilak izanik ere, ezberdintasun historiko gehiegi bait daude.

Autonomiaren oinarri orokorrak

Autonomiaren eskaera plazaratu duten beste batzuen hitzak errepikatuz, erran dezakegu lehendabizi : “*autonomiaz jabetuko den herri elkargoaren legezko nortasuna jarri behar da argiki eta zehazki Estatu zentralaren Konstituzioean*”. Horrek erran nahi du lege organiko bat moldatu eta onartu beharko dela, Frantziako Konstituzioean, gaur den bezala utzia ala aldatua, ager dadin Ipar Euskal Herria autonomia gisa egituratua izanen dela, Frantziaren menpe ezarriak izan diren hiru her-

rialdeak bere baitan hartuz. Lege organiko horrek hastapeneko hitzetatik erranen du Ipar Euskal Herriko hiru herrialdeetan bizi den euskal populuak haizu duela bere buruaz osoki jabe jartzeko, hala erabaki nahi izanen duenez gero.

Lege organiko hau gisa hontan idaz diteke : *“Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartearen izeneko administrazio egitura bat eraikia da. Elkarrekin bere baitan hartzen ditu Lapurdi, Baxea Nafarroa eta Zuberoako herrialde historikoak eta Frantziako Errepublikaren barnean autonomia gisa ibiltzen da, hortarako eskumen eta ahalbideak oro eskuratuz”*.

Euskal Herriko Autonomia Elkarrekin fiskalitate sistema berezi bat erdietsiko du eta mailegu publikoak egin ditzake. Bestalde, Frantziako estatuak emanen dizkion dirubide batzuetaz haziko da. Frantses Finantzia eta Aurrekonduetako ministeritzarekin hitzarturik, lekuko zerga eta fiskalitate bidezko diru iturri zenbait zuzenean sartuko dira Ipar Euskal Herriko Autonomi Elkarrekinaren konduetan.

Autonomiaren eskumen sailak

Fiskalitate eskumen horiek eta hauei erantsiko zaizkien lege eta agente ahalekoek zinezko podere politiko eta administratibo bat emanen diote Ipar euskal herriko autonomia elkarrekin.

Podere ahal hau, autonomia elkarrekinaren gain izanen diren eskumen oso baita frantses estatuarekin partekatuko diren konpetentzietan oinarrituko da.

Eskumen osoak ugariago eta herri baten beregaintasuna handiago denez, Ipar Euskal Herriko autonomia Elkarrekinaren gain izanen da da ondoko sailen ardura :

- Zergak biltzea eta fiskalitate
- Herri konduak eta finantziak
- Industria politika
- Merkataritza eta Eskulangintza
- Laborantza politika
- Arrantza politika
- Lur, oihan eta itsas ondareen kudeantza
- Lurralde antolakuntza, Hirigintza eta Etxebizitzaren kudeantza
- Langintza
- Kanpo merkataritza
- Lehen mailatik goi mailarainoko erakaskuntza eta lanbide hezkuntza
- Hizkuntza eta kultura politika
- Osasuna, Geritzapen soziala eta Erretretak
- Ur eta menasta ondasunen kudeantza

- Tokiko energia iturrien kudeantza
- Giza moldakuntza, Kirol, Kultura eta Aizinarde arloak
- Barne aldeko garraioak
- Informazioe komunikabideen garapena
- Amministraxione moldaera

Frantses estatuarekin hitzarturik, sail batzuen ardurapena bi aginteen artean eginen da, hots ondoko arlo hauena :

- Poliza eta Ordena publikoaren zaintzea
- Tokikoak ez diren energia iturrien kudeantza
- Justizia
- Posta eta telekomunikaxioneak

Alabainan, Estatuarekin partikatzen diren eskumen Horiek Autonomia Elkartearen gain egonen dira, mekanismoen menperatzeak eta jendeen formaxioneak ahalezko eginen duten bezain laister.

Barne autonomia eredu guzietan bezala, eskumen batzuk aginte zentralaren menean egoiten dira eta frantses estatuak, beraz, gaintasun osoa atxikiko du ondoko sail hauetan :

- Defentsa
- Moneta
- Kanpoa harremanak

Alabainan, kanpo harremanen kontuan, Ipar Euskal Herriko autonomia Elkarteari haizu izanen zaio hainbat estatu nahiz Autonomia Elkartearekin harremanak ukaitea, batez ere kultur eta ekonomia sailetan.

Lege eta aginte ahalak

Egiazko autonomia batek Legeak egiteko eta herri bat kudeatzeko ahalak izan behar dituenegz gero, Ipar Euskal Herriarentzat ondoko egituratze hau proposa deza-kegu :

- Legezko poderea Iparralde Biltzarra deituko den egitura baten gain izanen da. Biltzar honetako 51 kideak, herritarrek zuzenean hautatuko dituzte, proportzionala osoko ereduaren arabera eta aukeratuek 3 urtetako agintaldi bat beteko dute. Agintaldi hori behin baino gehiagotan bete dezakete. Iparraldeko Biltzarrak, Autonomia Elkartearen gain diren eskumenen arabera-

ko legeak moldatu eta bozkatuko ditu, baita ere frantses estatuarekin partikatuak diren sailetakoko hitzarmenak onetsiko.

Iparraldeko Biltzarrak bozkatuko dituen legeak Frantziako legeen orde indarrean jarriko dira. Alabainan, lege berezi batek ordezkatzuko ez dituen bitartean, frantses legea indarrean egonen da.

Iparraldeko Biltzarrak bere baitan hautatuko du aginte obratzailearen ardura hartuko duen Gobernu Autonomoko Lehendakaria.

- Aginte obratzailea, 10 kideetako Gobernu Autonomo baten gain izanen da. Honen Lehendakaria, Iparraldeko Biltzarrak bere kideen artean hautatuko du eta hiru urtetako agintaldi batentzat izendatuko. Agintaldi hau aldi bateko ala gehiagokoa izan diteke. Izendatua izanen den Lehendakariak 10 kideetako gobernu bat moldatuko du eta honen partaideak Iparraldeko Biltzarkideen artean edo haueztaz kanpo hautatuko ditu.

Ipar Euskal Herriko gobernu autonomoak, Iparraldeko Biltzarrak bozkatuko dituen legeak obratuko ditu eta Autonomia Elkartearen gain diren eskumen osoko bai sail partikatueta kudeantza lanak beteko.

Gobernu autonomoko Lehendakaria Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartearen ordezkaria da kanpoarekilako harreman orotan. Ipar Euskal Herriko gobernu autonomoak bere agintahalak gal ditzake Iparraldeko Biltzarrak gehiengo osoan hala erabakiz gero.

Sail batzordeak - Eskualde biltzarrak

Herriaren biziarazten eskuhartzen dutenen hitza kondutan hartua egon dadin beti, Ipar Euskal Herria osatzen duten herrialde ezberdinek autonomia egituren jokabideak hurbilagotik segi ditzaten, premiazko iruditzen zaigu Sail Batzordeak eta Eskualdeko Biltzarrak eraikia izan ditzaten. Zinezko demokrazia baten lekukoak liratekeen egitura hauek, gisa honetan ibil litezke :

1 Sail Batzordeak ondoko arlo hauetan eraiki ditezke :

- Laborantza ;
- Industria eta Eskulangintza ;
- Kultura ;
- Ingurumena eta Lurralde antolakuntza ;
- Turisma ;
- Herrietako kudeantza ;
- Sindikatak.

- Arintza
 - Osasuna
 - Zozial Segurantz
 - Komerzioa
 - Erakaskuntza
 - Komunikazioa
- 2** Edozein elkarte, erakunde edo sindikatek parte har dezake Sail Batzorde batean.
 - 3** Elkarte, erakunde edo sindikatu bakoitzak gehienez bi ordezkari igorriko ditu parte hartuko duen Sail Batzordera.
 - 4** Elkarte, erakunde edo sindikatu bakoitzak Iparraldeko Biltzarraren Batzorde Bereziari jakinaraziko dio Sail Batzorde bateko bilkuretan parte hartu nahi duela.
 - 5** Sail Batzordeetako bilkurak Iparraldeko Biltzarraren legegintzaldi guzien karietara gerta ditezke. Iparraldeko Biltzarraren Batzorde Bereziaren gain izanen da Sail Batzordeen abiaraztea.
 - 6** Sail Batzordeen eginkizuna, legegai baten aztertzea eta, halabeharrez, emendakinak egitea izanen da.
 - 7** Sail Batzorde bakoitzak, gehienez bi ordezkari igorriko ditu Eskualdeko Biltzarrera. Ordezkari hauek, Sail Batzordeen aburua hitzez hitz ematea eta honen alde eztabadatzea besterik ez dezakete egin.
 - 8** Eskualdeko Biltzarrak lege emendakin proposamenak biltzen ditu eta gehiengo osoan onartu ondoan, Iparraldeko Biltzarraren Batzorde Bereziari helarazten dizkio.
 - 9** Eskualdeko Biltzar bakoitzak ordezkari bat izendatzen du Iparraldeko Biltzarraren aitzinean legegai emendakin ezberdinak azaltzeko.
 - 10** Eskualdeko Biltzarrek proposatuko dituzten Legegai emendakinak Iparraldeko Biltzarrean eztabaidatuko dira eta gehiengo osoak hala erabakiz gero, legegai sartuko.
 - 11** Eskualde Biltzar guziek legegai emendakin berdina proposatuz gero, hau zuzenean legegaiaren osaki bilakatuko da.

Batzorde berezia

Egitura administratibo honek lotura egiten du Eskualdeko Biltzar eta Iparraldeko Biltzarraren artean.

Bere eginkizunetan sartzen da ere onartuak izan diren legeak argitaratzea eta obran jarriak direla begistatzea. Batzorde Berezi hau, ondoko arauen arabera ibiliko da :

- 1 Modu iraunkorrez dabil eta bere kideak Iparraldeko biltzarrak izendatzen ditu. Kide hauek, baitezpada, euskal hiztunak dira eta ordainduak daude.
- 2 Sail Batzorde bai Eskualdeko Biltzarren bilkurak bultzatzen ditu Iparraldeko Biltzarren eskabideen arabera.
- 3 Eskualdeko Biltzarrek aurkeztutako legegai emendakinak moldatzen ditu.
- 4 Legegai emendakin hauek moldatu eta gero, Eskualdeko Biltzarrei berriz igortzen dizkie, beren iritzi onaz segurtatzeko eta hau gertatuta bakarrik legegai emandakin hauek Iparraldeko Biltzarrean eztabadagai bilaka ditezke.

Eskumen berezia

Historiaren gorabeherak sortu dituzten ezberdintasunen gainetik, euskal populuaren batasuna baiesteko gisan, Euskal Autonomia Elkarteko eta Nafarroako Foru Komunitateko ordezkari aholku emaile banak beren lekua izanen dute Iparraldeko Biltzarrean.

Ipar Euskal Herriko gobernu autonomoak eskubide osoa izanen du Euskal Autonomia Elkarteko eta Nafarroako Foru Komunitateko agintari eta erakunde arduradunekin harremanak hazteko nola ere hitzarmenak egiteko.

Mugaz gaindiko elkarlan hitzarmenak moldatzea eta obratzea Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartearen eskumen osoetan sartuko dira.

Europako politika bateratuetan sartuko diren neurrian, hitzarmen horiek europar egiturekin eskuz esku obratuko dira. Kultura, Hezkuntza Irakaskuntza, Langintza, Merkatal eta Industria sailerako lantokien eraikitzerako diru transferentziak, arlo guzi hauetan Iparraldeko Biltzarrak ditu hitzarmenak landuko eta erabakiko eta gobernu autonomoak ondotik obratuko.

Amministrazione moldaera

Amministrazione kontu, Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartea gisa honetan moldatua izanen da :

- 1 Herriak orain diren bezala egonen dira eta beren biltzarren bidez, tokian tokiko aferrak kudeatuko dituzte. Herrien arteko elkarteak eraikitze edo bereizteak eskubidezkoak izanen dira, Iparraldeko Biltzarren kontrolapean.
- 2 Kantonamenduak desagertuko dira.

- 3** Eskualdeak eraikiko dira administrazioe gisara. Historiaren bilakaerak sortu dituen harreman ohizkoen baita geografia kontuen arabera moldatuak dira Eskualde hauek. Bakoitzean, Biltzar eztabadatzaile eta proposamen egile bat ibiliko da. Hona hemen beraz, Ipar Euskal Herriko Eskualde hauen banaketa.

Eskualdea	habitants /bizilagun	
Zuberoa	15 000	
Amikuze	13 000	
Garazi-Baigorri	14 000	
Lohitzune ⁽¹⁾	38 000	(1) Hendaia, Urruña, Ziburu, Donibane, Getaria
Miarritze ⁽²⁾	73 000	(2) Ahetze, Arbona, Arrangoitze, Angelu, Bidarte, Miarritze
Baiona ⁽³⁾	51 000	(3) Baiona, Hiriburu, Lehuntze, Milafranga, Mugere
Ezpeleta ⁽⁴⁾	23 000	(4) Ainhoa, Azkaine, Ezpeleta, Itsasu, Kanbo, Senpere, Uztaritze
Hazparne ⁽⁵⁾	17 000	(5) Bastida, Donamartiri, Heleta, Hazparne

- 4** Ipar Euskal Herria Akitania erregionetik berexiko da.
- 5** Frantziako Legebiltzar eta Senadoko bozkentzat, Ipar Euskal Herria hauteskunde eremu bakar bat bezala konda izanen da eta beraz, bi ordezkari hautatuko ditu, hots Diputatu bat eta Senadore bat.
- 6** Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartea bera, hiru hauteskunde eremutan banatzen da, hots bat herrialde historiko bakoitzarentzat : Lapurdi, Baxe Nafarroa, Zuberoa. Gisa honetan, Iparraldeko Biltzararen 51 biltzarkideak eredu honen arabera banatuak izanen dira :
- a** Bost biltzarkide herrialde bakoitzarentzat, hauen jende kopurua kondutan hartu gabe, hots 15 biltzarkide 51 etarik.
- b** Gaineratiko beste 36 biltzarkideak, herrialde bakoitzeko jendetza kopuruaren arabera banatuko dira eta arau honek ondorio hauek emanen ditu :
- Lapurdikoko herrialdea :
 $5 + (36 \times 208\,000 / 240\,000) = 35.$
 - Baxe Nafarroako herrialdea :
 $5 + (36 \times 27\,000 / 240\,000) = 9.$
 - Zuberoako herrialdea :
 $5 + (36 \times 15\,000 / 240\,000) = 7.$

Kalkulu eredu honek jendetza kopuruaren desoreka zuzentzen du eta herrialde bakoitzaren ordezkatzeko egoki bat zilegi egiten.

Euskal hauteslegoa

Ipar Euskal Herriko euskal populua legez ezagutua izanik eta Autonomia Elkartebaten bitartez bere bideak berak finkatzeko ahalak ukanik, bidezkoa da ere hauteslego bat finka dezan, Iparraldeko Biltzarraren kideak izendatzeko gisan. Alabainan, Ipar Euskal Herriaren kasuan elemendu berezi batzuk badirenez, hala nola behin behingoz bizitzera jin diren jendeak edo bigarren egoitzadunak, arau batzuk finkatu behar dira, erraiteko nor eskubide daukan Iparraldeko Biltzarrerako hauteskundeetan boza emaitako. Euskal hauteslego hori, arau hauen arabera molda ditekete :

- 18 urtetatik goiti bozka ditekete ;
- Hauteskundearen egunean, gutxienez 5 urte Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartearen lurraldean bizi izan beharko da. Salbuespen bakarra litzateke, lan edo ikasketa arrazoinengatik atzerrian bizitzera behartuak direnentzat eta hauek euskal hauteslegoan egoiteko nahia adieraziko duten ber ;
- Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartean boza emaitako eskubidea ez da inolaz ere lur edo beste ondasun motako jabetasun egoera bati lotua ;
- Ipar Euskal Herriko autonomia Elkartean lan egiten duten frantses Estatuaren eskumenetako kargudunek (armadakoak, batez ere) ez dute Iparraldeko Biltzarrerako hauteskundeetan bozkatzen ahal ;
- Frantses Estatuarekin partikatuak diren eskumen sailerako kargudunek, aldez, hauteskundearen egunean gutxienez 5 urtez Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartearen lurraldean biziturik izan beharko dute, boza emaitako eskubideaz jabetzeko.
- Euskal hautesle agiria, herriko etxeek banatuko dute, hautesle zerrendaren begi-statzeko eraikiko den batzorde bereziak bere onespina eman ondoan.

Ekonomia eta fiskalitate arloetako eskumenak

Dirutza politikaren menpetasuna frantses estatuaren eskuetan uztea ez da gauza ttipia. Ezen, sail honek du ahalbidetzen diru multzoaren kontrolatzea, mailegu arloko araudien jartzea (Banku Zentralaren bitartez) edo aldatze heinaren finkatzea. Ororen buru, ekonomia gertaera multzo bat autonomiaren kontrolatik kanpo egoiten dira, hala nola erosahala, salneurrien heina, enpresen zorra, diru etxeen jokaera, kanporat saltzeen gaitasuna, besteak beste. Dirutza politika bat laxoa edo kementsua izaiteak berak, eragin ezberdinak dakarzkie liberalismoaren legeei.

Alabaina, sail honen menperatze handiagorik nekez izan diteke, ohartuz eskumen hori, gero eta gehiago, Europa bateratuaren mailan obratuko dela. Autonomiak beraz, ez du dirutza politika sailak ahalbidetzen dituen bi-tarteko batzuen gain kondatu ahalko bere aurrekonduen hala gertatuzko ziloaren mendratzeko.

Aurrekonduek eta fiskalitatea.

Kondutan hartuko ditugu batez ere, Autonomia Elkartearen dirubideak zeren eta gastuak eskumen sailen arabera izanen bait dira, funtzianamendu eta inbertsione eredu batean ohi den bezala. Horrela, ekonomia alorraren norabideak hein batetara menperatzeko gisan, edozein agintek sail batzutan eskuhartze zuzen bat izan behar du, hala nola :

- A** Garraio eta komunikabideetako azpiegiturak ;
- B** kolektibitatearen eskuko dirusartze eta hornidurak ;
- C** Inbestizamendu kostuaren arintzea ;
- D** Diru laguntzak emaitako ahalak ;
- E** Enpleguaren aldeko laguntza bereziak ;

- F** Berrikuntzaren aldeko laguntza bereziak ;
- G** Kanporat saltzeen aldeko laguntza bereziak ;
- H** Instalakuntzaren aldeko laguntza bereziak ;
- I** Ekonomia kokaguneak zabaltzeko laguntza bereziak ;
- J** Entrepresen aldeko fiskalitate antolakuntzak ;
- K** Ikerkuntzarako egitasmo eta egiturak ;
- L** Moldakuntza jarraikiaren apailaketa ;
- M** Ekonomia bultzapena ;
- N** Merkatu publikoak.

Eskumen sail eta bitarteko guzi horien jabe izanez gero, Autonomia Elkartek ego-ki zitzaion ekonomia garapena, hein batean, bidera dezake. Nabari denez, hala ere, eskumen horien araberako dirubideak eskuratu behar ditu. Dirubide eta gastu hauen kontu, gogoan atxiki behar da bi alor ezberdinei doazkiela zeren, alde bate-tik, Autonomiaren aurrekondu arruntak bait daude (urtero bozkatzan den Fi-nantzia Legeak finkatutakoak) eta, bestalde, herritarren sozial sariak beregain hart-zen dituzten sozial aurrekonduen kasua bait dago.

Autonomiaren aurrekondu arruntak

Frantzian eta beste ibilki den fiskalitate ereduari, dirubide gutiz gehienak ondoko iturrietatik datoz :

- TVA edo Baloreari erantsitako zerga (BEZ) ;
- IRPP edo jendeen dirusartzeen araberako zerga ;
- Sozietateei jarritako zerga ;
- Bestelako zerga edo tatsa batzuk ;

BEZ delakoarendako, Autonomia Elkartek, Frantzian eta Europako beste herrie-tan ibilki den eredutik besterik nekez asma dezake. Osoki bere eskuetako ekono-mia bitarteko bat ez denez, Autonomiak ez du, baitezpada, BEZ biltzea beregain hartu beharrik. Kasu honetan, frantses Estatuak Ipar Euskal Herriari legokion BEZ mozkinak diruztatze baten bidez itzul dezake, jendetza heina, ekonomia sailen he-dapena eta beste kalkulubideak baliatuta.

Jendeen dirusartzeen araberako zerga eta sozietateei jarritakoa, aldiz, Autonomia El-kartek berak bil ditzan funtsezkoa da. Bi dirubide nagusi horietaz aparte, beste

zergarik balitzateke, hala nola aberastasun edo ondareei jarritakoak, bai eta ere lekuan lekuko legarrak. Zerga mota guzi hauen heina finkatzea eta bilketa egitea Autonomia Elkarteari doakio. Zerga horien mozkinekin, Autonomia Elkarateak bere nahikundeen arabera ekonomia eta sozial jokabideak finka eta obra ditzake eta hortarako da funtsezkoa fiskalitate bitarteko nagusiak bere eskuetan izan ditzan. Bigarren mailako zerga eta tatsa batzuen kasuan, hala nola aduenatakoak edo tinbre, alkohol edo jokoeri aplikatzen zaizkienak, ez da makurrik frantses estatuak bil ditzan eta gero, zor zaigun zatia diruztatze baten bidez itzul.

Autonomiaren sozial aurrekonduak

Sail berezi honetako aurrekonduak ez dira bigarren mailakoak zeren Frantziako kasuari begistatuz gero, ohartzen ahal bait da aurrekondu arruntak baino gorago doatzila. Horrek berak konpreniarazten du, ahal den neurri guzian Autonomia Elkaratearen eskuetan egon behar dutela.

Sozial aurrekondu horietan sartzen dira : erretreta gastuak, arranda mota ezberdinak, ikasleei emaiten zaizkien diru saristatzeak, herbailduen bizisariak, aloiamendurako laguntzak, lanbide moldakuntzarako finantziabideak, makur handien kasuan banatzen diren laguntza bereziak eta beste...

Inportantzia handia dauka Autonomia Elkarateak berak finka ditzan gastu horien sailkatze eta banaketak, bai sinesgarritasun alderdi batetik ikusita, baina ere sozial jokabideak hautatzeko gisan.

Aurrekondu hauetako dirusartzeen heinari dagokionez, ez da uste izan behar, langile, ofiziodun edo enpresek Frantzian emaiten dutenaz arrunt ezberdina litzatekeenik. Hortarako, konkurentzia legeak berak ere ezberdinak behar lirateke izan eta hori ez litzateke batere Ipar Euskal Herriko enprezen abantailetan. Konkurentzia legeen berdintasun hori nahitaezkoa da, Autonomia Elkaratea, Europa guzian ibilki den ekonomia ereduan ibiltzea behartua izanen bait da.

Araudi ainitz ere berdintze bide batean dabilta Europa bateratuarekin, hala nola prezioena, gutieneko lansariarena, sanotasun eta kalitate arauena, lanaren legediarena eta beraz, Autonomia Elkarateak ez ditu alor guzi horiek bakarrik finkatuko.

Laburbilduz, erraiten ahal litzateke sozial alorreko politika ez dela pentsatua izan behar partikatuko den sail bat bezala eta bai aldiz, eskuetan izanen dugun esku-men baten gisan. Gero, egia da Europa bateratuaren baitako egokitze baten arabera araudiei jarraiki beharko diegula. Dirusartzeen aldetik, kotisazione hein batera-

tuak izanez gero, Autonomia Elkartek ez du, baitezpada, diru iturri hauen biltzeaz arduratu beharrik eta estatuak eskuratu ondoan, itzul ditzazkio diruztatzeen bidez.

Langabeziaren kontrako borroka

Iparraldeko autonomia estatua ez da, berez, aterabide bat langabeziarentzat, baina tresna bat izan daiteke lan politika desberdin baten eramaiteko. Desberdina orainko politiken ganik, hauek ez baitute tendentziaren uzaltzea bilatzen, baina bai goeraren “kudeatzea”: ikastaldien politika, formakuntzena, RMI eta CES delakoak.

Liberalismoa da nagusitzen den doktrina eta egun guziz gero eta jende gehiago bazterrean utziak dira, dirua bere helburu bakarra duen sistema ekonomikotik baztertuak gelditzen dira. Nehorik ez du gehiago erraiten ahal lan beterat itzultzea lagunduko duen berhartze bat izan dela; langabezia oinarritua da eta honen gaitzetzeko aterabide berriak saiatu behar dira, beste politika bat sortu behar da.

Lan denboraren murrizteak, ardatz abantailatua dela iduri du. Murrizketa hori lanpostu sortaile izan da enplegatzaileen aldeko ukaldi bat gehiago ez den heinean. Baina denbora berean gizartearen ganik onargarria izan dadin ez du nihondik ere hilabete sari murriztea lagundu behar, ahulenentzat bederen. Kolektibitateari dagokio kontradikzio honen gaitzetzaren laguntzea, langabeziaren ttipitzeari esker lortu irabaziak berriz lantegieri eman.

Lan denboraren murriztea, gaur egun, molde salbai batez obratzen da, bazterketaekin eta lanaren flekzibilitatearekin, honek gehienetan SMIC-dunak eta gutienik kalifikatuak gaitzitzen baititu.

Elgarrekin, elkartasunez, horren obratzerat ahl egin du behar dugu.

Beste neurri batzuek ere har daitezke, balio kolektiboko lanpostuen sortzea bezala, hezikuntzan, osagarrian, gizarte munduan.

Beharrezkoa iduritzen zaigu “eskola-bizi aktiboa-erretreta” ikusmolde linear horren dudan ezartzea, bizi osoan zehar formakuntza denborak, produkzio aktibitate denborak gizartearentzat aktibitate baliagarri denborak beste gisa batez aldiratzeko.

Autonomia eta Euskara

*Euskara da euskaldun egiten gaituena,
gure herriak duen ontasun eta espresio tresna garrantzitsu bat da.
Euskal nortasuna gure hizkuntzan oinarritzen delako,
euskal kulturak iraunen du eta haziko da euskararen
egoera sendotzen badugu.
Euskara galtzea munduak duen aberastasun baten galtzea da.
Euskara galtzea gure nortasunari uko egitea da, eskualdunen eta gizarte
osoaren desoreka bat sort arazten baitu.*

Sarera

Hizkuntza orok bezala, euskarak ere oinarritzko hiru eskubide hauen ezagutza hartze du :

- 1** Bere lurraldean (zazpi probintzietan) bere hizkuntz komunitatearen hizkuntza izaiteko eskubidea.
- 2** Euskaldunek beren harreman guziak euskaraz ukaiteko eskubidea.
- 3** Burrasoek bere hizkuntza seme alaberi irakasteko eskubidea.

Iparraldean, hiru eskubide horiek osoki ukatuak zaizkio euskarari.
Euskal Herriaren ixtorioko azken mendeetan, hizkuntz ordezkapen prozesuak gure mintzairaren funtzioak eta lurraldea murriztu ditu.
Euskararen eremua mendeetan zehar.

Munduan zehar, kolonisatzaileen mintzairak inposatuak izan dira kolonisatuak menpekotasun egoeran atxikitzeko.

- Iparraldea (Hegoaldea bezala) erdalduntzeko erabaki politikoak hartuak izan dira :
- 1539an Villiers-Cauterets eko dekretuak “*frantsesa hizkuntza ofizial bakarra*” dela dio
- 1793ko Urriaren 17ko dekretuak “*frantsesa ez diren beste hizkuntza guziak baztertu eta frantsesez hitz egin, irakurri eta mintzatu behar dela*” agintzen du.
- 1993ko Ekainean konstituzioaren emendakina : “*Frantsesa Errepublikaren mintzaira da*”.

Erabaki politiko horien gauzatzeko tresna egokiak izan eta izaiten dira eskola eta administrazioa.

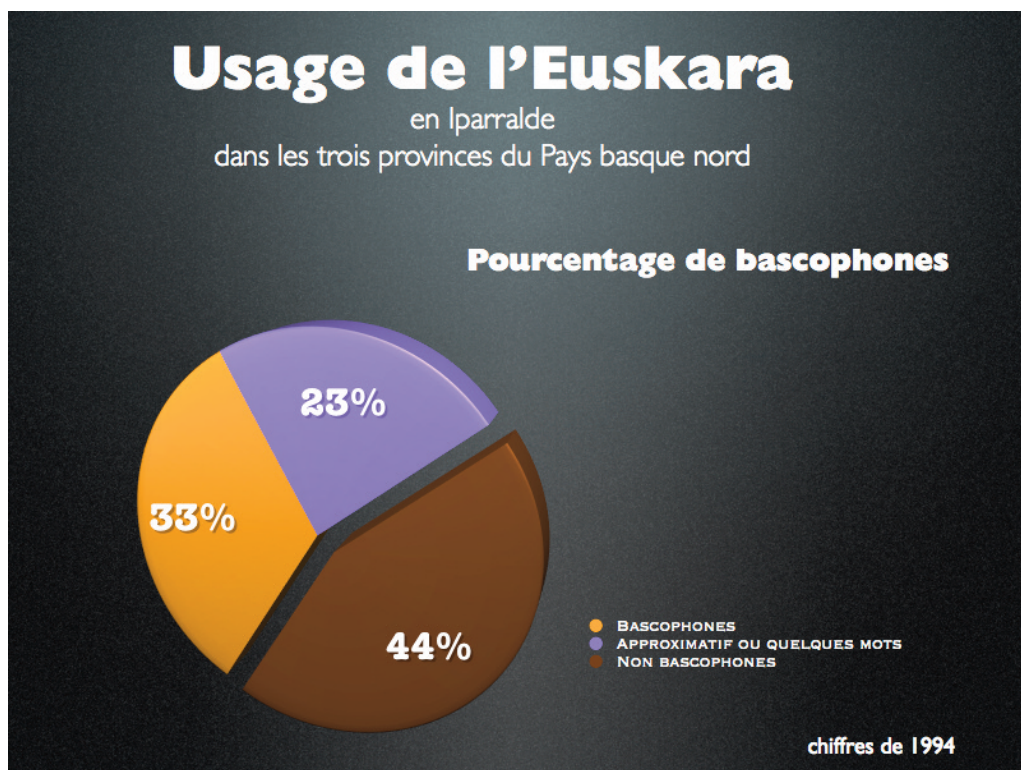
Azken amarkadetan xoko guzietan sartuak diren komunikabide tresna modernuek : irrati, telebista eta egunkariak azeleratu dute hizkuntzaren ordezkapena.

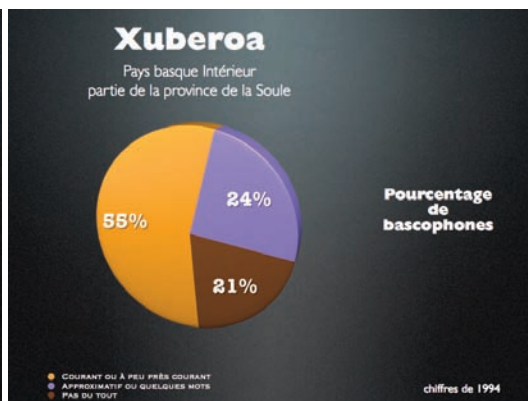
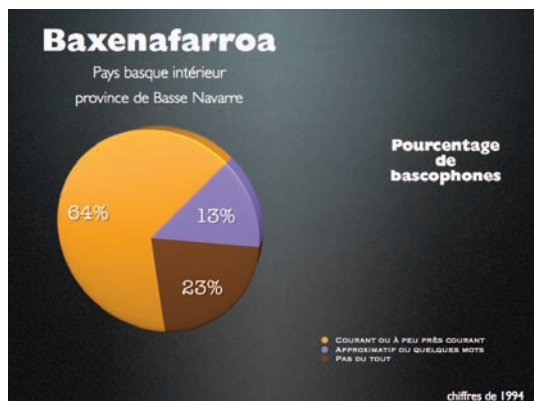
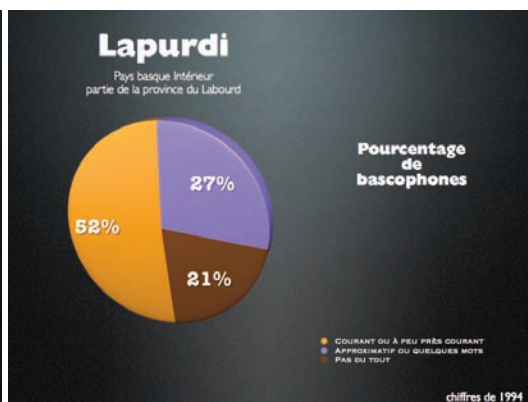
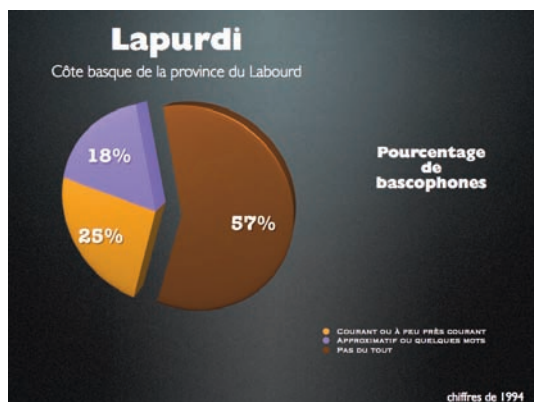
Euskara zertan da ?

Euskal Herri osoan edo eskualde mugatu batean, euskararen egoera ezagutu nahi duenarentzat ikerketak eta analisiak ez dira eskas.

Iparraldeari dohakionez, 1987an (Barnekaldean) eta 1991an kostaldean eta Euskal Herri osoan burutu ikerketa demo lingustikoak premiatsuak dira.

Hizkuntza baten garaipenarako edo desagertpenarako beti kateaturik doazen hiru elementu : ezagupena, erabilpena eta atxikimendua azaltzen dizkigute zehazki. Bata bestearen akulua dela jakinik, katearen hiru elementu horiek banaka hartuko ditugu eta bakotxa zertan den laburbilduko.

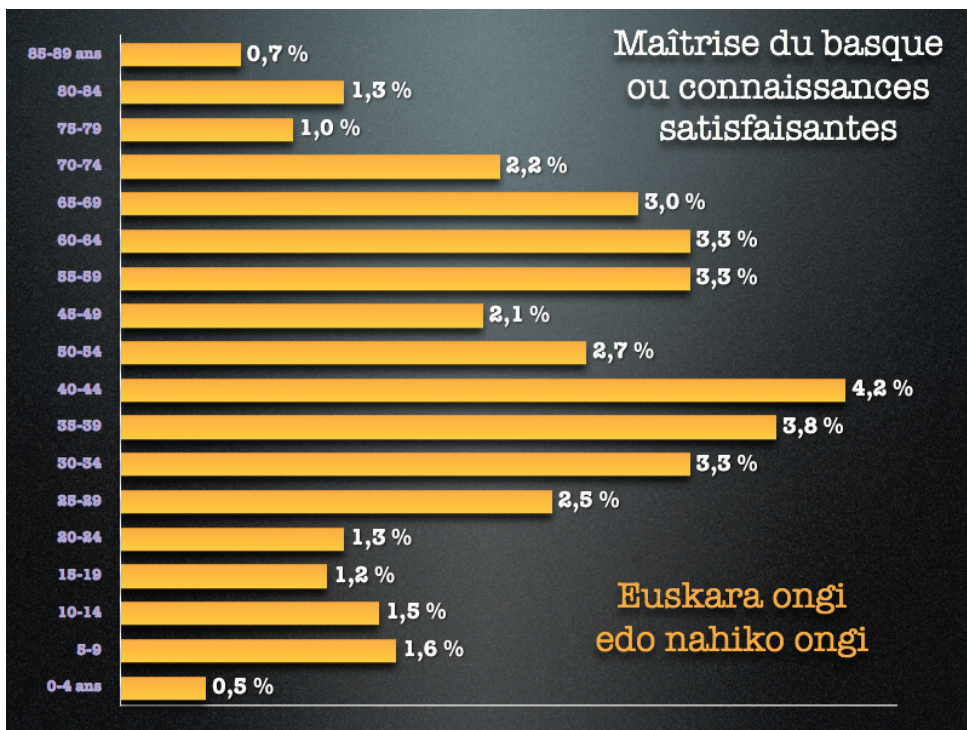

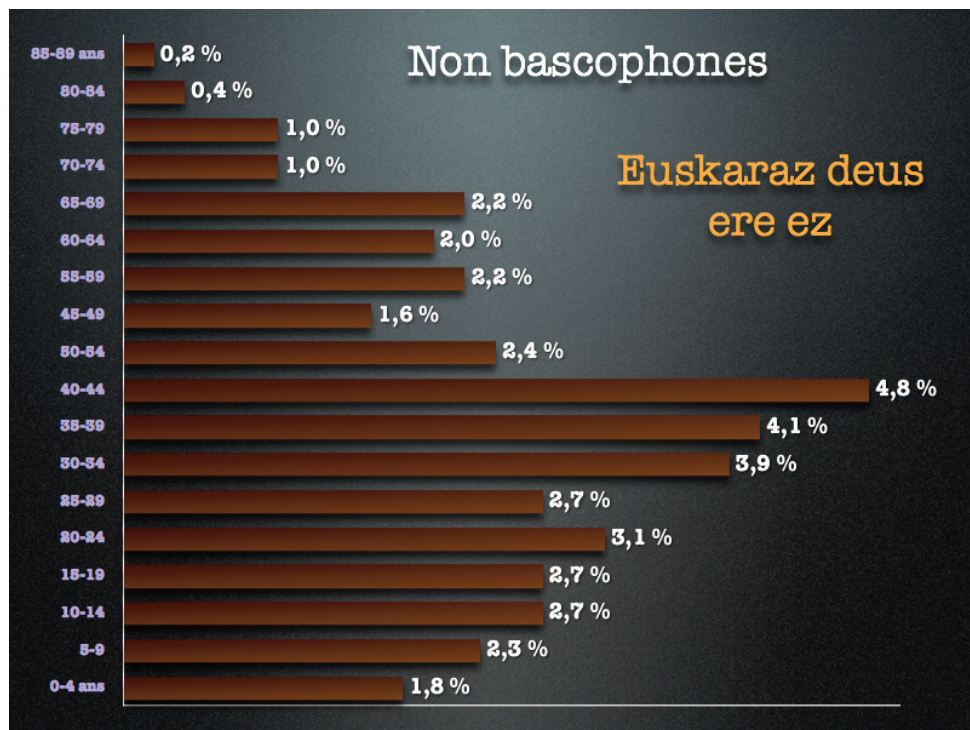

Ezagupena

Euskal Herri osoko jendetarik % 30era ez da heltzen euskara dakitenen kopurua. Eskualde batetik bestera proportzioa aldatzen da eta Iparralde honetan goragoa da : % 33 nunbait han.

Halarik ere ondoko grafikoek erakusterat ematen digute euskaldunak, adinez eta lan bidez, gizarteko sektorerik mehatsatu eta ahulenetan kokatuak direla.

Adin piramideak argi uzten du euskararen jakitea eta adinaren arteko lotura : zaharrago eta euskaldunago, gazteago eta erdaldunago. Gainera, nahiz eta azken urteetan kontrako joera sortzen ari den, hizkuntzaren bizitzarako ezinbestekoa den famili transmisioak huts egiten du askotan.

Euskal Herri deitu lurraldean, hirigintzak gibelarazten du euskara. Kostaldea eta Barnekaldearen arteko desoreka nabarmena da, herrialde euskaldunetan ere herri gotorretan da euskara fiteenik galtzen.

Hiritartu ezinean, kopuruz ttipituz doazen artzain eta laborari familien hizkuntza gisa agertzen da maizenik euskara.

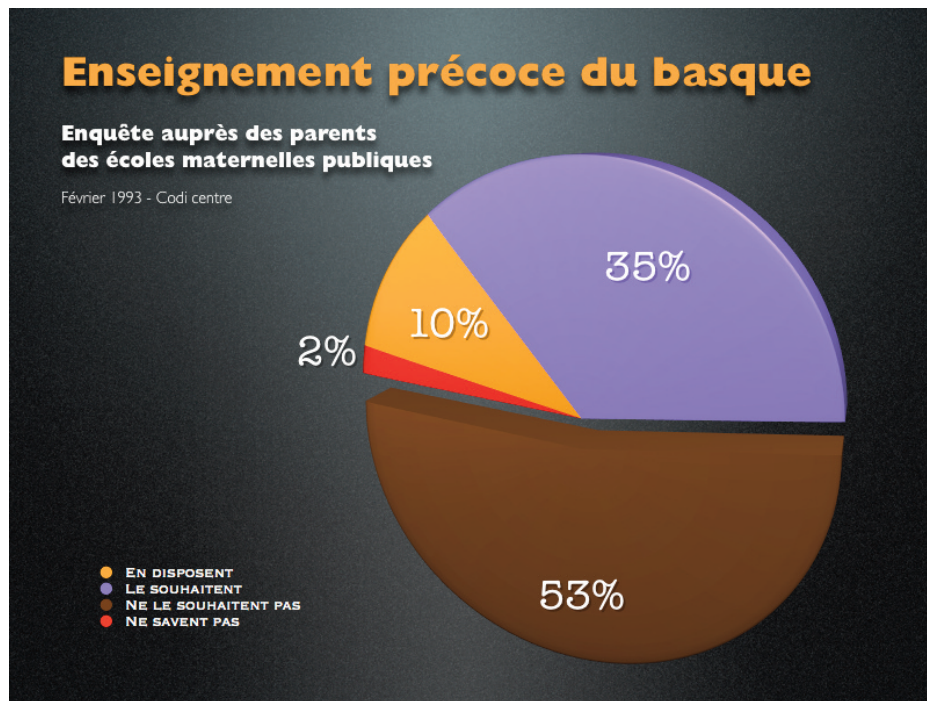
Erabilpena

Lehen lehenik ezagupen ezak du erabilpena mugatzen alabainan, gure herrian berean lau jendetarik hiruk euskara ez dakitelarik, mintzatzeko paradak murriztuak dira.

Jakinik ere euskara ez da, urrundik ere, okasione guzietan baliatzen. Frantsesak beti eta denetan frantsesez aritzen ba dira, euskaldunek aldiz, elebidunak izanki, erdara eta euskarara joko dute bata edo bestea hautatuz ikusirik noiz, non, nola, norrekin eta zeren errateko den. Bestalde, administrazioan, gizarteko zerbitzuetan, komunikabideetan edo laneko munduan euskararen erabilpena guziz eskasa da. Iparraldeko euskaldun kopuruari zor zaion presentziatik biziki urrun gelditzen da sail horietan. Idatzizko erabilpena ahozkoaren gibeletik dabil. Leku izenak, elkar-teak euskaraz usu atxematen badira, merkataritza, diru eta modernitateak ez dute loturarik euskararekin. Uko egiten diote euskarari. Diglosiaren eraginez, euskara etxea eta ingurumen hurbilari datzekio, erdara aldiz bizi sozial eta publikoko alor guzietan. Nahiz eta euskaldunak % 30 izan, gaur egun Euskal Herrian euskararen erabilpenaren maiztasuna karriketan tipi tipia da : EKBren neurketaren arabera % 7 Euskal Herri guzian, % 5, 4 Iparral-dean.

Atxikimendua

Euskararen baztertze eta ukatze prozesuak sofrikario anitz ekarri du eta nor berearen nortasunean “ez ontsa” frango. Bainan dirudienez, gibelatze eta galtze horrekin batean, hizkuntzaren kontzientzia eta hizkuntzarekiko atxikimendua azkartuz doaz. Linguistikaren ikuspegitik euskararen erroak janak bezala agertzen badira, hizkuntza honekiko herritarren atxikimenduak aldiz giza oinarri zabal zabala dauka. Euskara atxiki eta hedatzearen alde podere publikoak neurriak har ditzan nahi dute Ziberotarren % 75 ek, eta Baxe Nafartar eta Lapurtarren erdia baino gehiagok 1991ko SIADECO inkestaren arabera. Aginte publikoen ekintzak eta erabakiak eritzi horien azpitik gelditzen dira gaur egun. Adibidez, Ikas bik 93ko Otsailean egin arazi duen inkestan, jendeen nahia ez dela konduan hartua frogatzen da : ama eskola publikoetako burrasoetarik % 45ek galde egiten dute euskarazko erakaskuntza beren haurrentzat bainan galdezkatuatarik % 10, 5ek bakarrik dute ukaiten.

Bestalde 91an Euskal gobernuko Hizkuntza Politikarako Idazkaritza Naguziak egin arazi duen soziolinguistikako inkestan, iparraldeko jende gehiengoaren nahia argi da : (34 or.)

	Guztiz konforme/ Nahikoa konforme	Ez alde ez kontra	Guztiz kontra/ Nahiko kontra	Ed/ee
Euskal Herriko Telebistak eta irriatiek programa gehiago beharko lituzkete euskaraz	54	28	10	8
Haurrek eskolan frantses bezainbat euskara ikasi behar dute	53	17	22	6
Herriko etxeetako langileek euskara jakin beharko lukete	45	24	23	7
Euskal Herriko Administrazio publikoan sartzeko beharrezkoa izan beharko litzateke euskaraz jakitea	44	20	30	7
Ezinbestekoa da haur guztiek euskaraz ikastea	43	20	32	6

Ordezkapenari buru egitea

Euskal Herrian elebitasunaren urratsa emana izan da, nahi ta ez hartaratuak, euskaldun guziek erdara ikasi eta erabiltzen dute, erdaldunek aldiz elebaker jarraitzen dute, euskararen jakitea haiendako ez da beharrezkoa. Gaur egun euskarak ez du funtzio bakar bat ere eskusiboki betetzen, erdara aldiz beharrezkoa da hainbat tokitan (eskolan, administrazioan, gizarte zerbitzuetan. .)

Ingurumen eta presio sozialaren eraginez beharrezkoa ez litzatekeen gunetan ere erdarak euskararen tokia hartzen du, hemeki hemeki hizkuntz funtzio guziak bereganatuz.

Hizkuntz funtzioak

Erabakiorrak

irakaskuntza
administrazioa
lan mundua
komunikabideak

Nagusiak

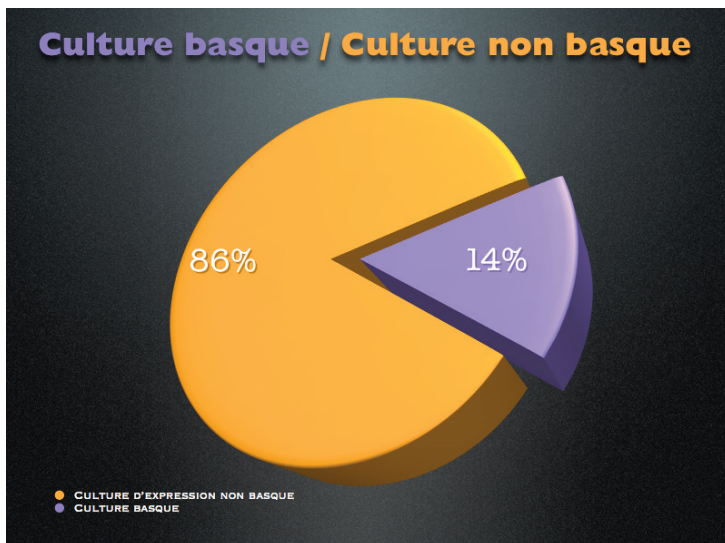
kultur mundua
zerbitzu publikoa
ludikoa, aisialdia
kirola

Afektiboak

familia
lagun artea

Purruska batzu ezezik, frantses podereak ez bait dio sar biderik utzi funtzio erabakior eta nagusietan, jendeak berak eraiki eta bultzatu herri zerbitzuetan baizik ez da ematen

euskara : ikastola eta klase elebidunak, euskal irratiak, kultur elkarteak (oro har kulturgintzako xahutu dirutzarik % 86a frantses kulturari dohakio eta % 14a euskal kulturari).

Budjetaren partea

(Estadoa, eskualdea, departamendua, herriak)

Duela guti arte hein handi batean euskaraz gauzatzen ziren hizkuntz funtzio afektiboetan ere huts egiteak biderkatzen dira.

Egoera irudietan laburbilduz Inaki Larranagak dio : *“euskararen lurraldea osotzen duen oihala sitsak jana dago, zati batzuek euskara zaintzen eta erabiltzen dute, beste batzuek aldiz ez. Lurraldearen konpaktotasuna galdu egin da.*

Euskara mintzatzen den puntuak itsaso zabalean aurkitzen diren uharteak dira, itsasoa erdara delarik eta uharteak berriz euskara erabiltzen den gun e tipiak.”

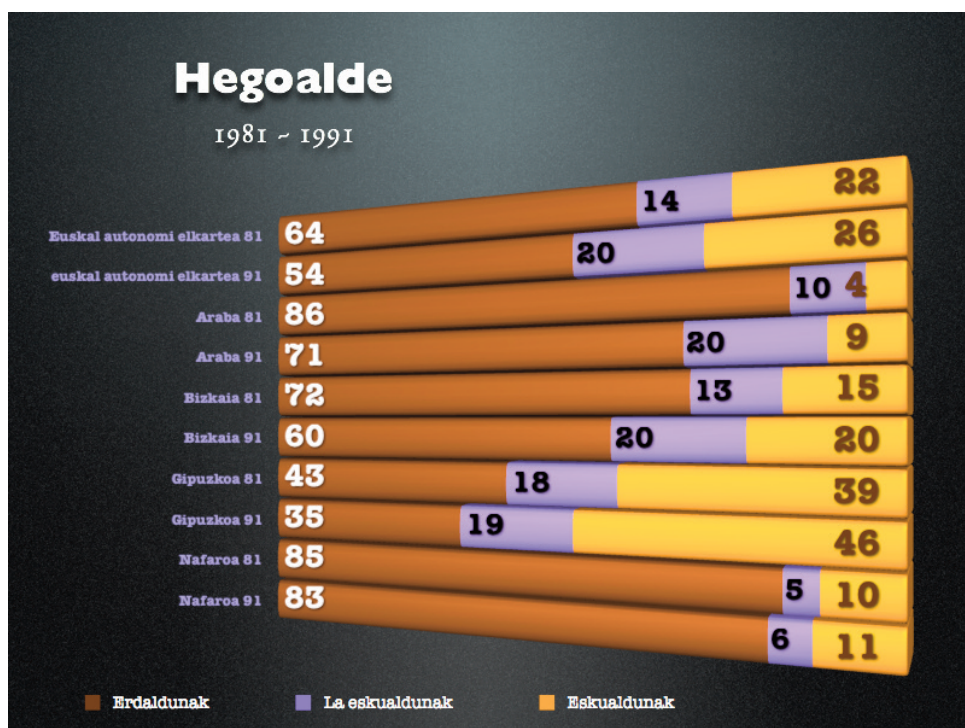
Bereskurapena, normalizazio bidea

Ala ere, gutarik hurbil, euskararen berreskuratzeko zerbait egin ditaikela argi erakusten daukute azken 10 urteetako kondaketek :

Zor zaion lurraldean euskarak hizkuntz funtzio guziak bereganatu behar ditu, gaur egun hizkuntz menperatzailearen esku gelditu direnak euskalduntzeko bidean eman behar dira legez eta praktikan.

Beharrezkoa izanen den neurrian erabiliko da euskara. Erabiltzeko premiak du hizkuntza baten nagusitasuna segurtatzen.

Katalandarrek dioten bezala : *“Hitzak berak erraten duenez normalkuntzaren helburua, hizkuntza baten erabilera “normal “ bihurtzea da, gizarte bizitzako toki eta funtzio guzietan normalki erabiltzea : etxean, karrikan, komunikabideetan, irakaskuntzan, erakunde publiko eta politikoetan, edozoin motatako harremanetan, nuna h i eta noiznahi”.*

Euskararen ko-ofizialtasuna

Oinarrizko legea

Euskara eta frantsesa dira ipar Euskal-Herri autonomoko bi hizkuntza ofizialak. Herritar orok bata nola bestea erabiltzeko eskubidea du. Halaere euskararen egoera ikusirik, hizkuntza hau, funtzio, lurralde, pertsona eta gizarte mailan berpiztu, finkatu eta hedatzeko helburua dute Ipar Euskal Herriko instituzioek.

Ipar Euskal-Herriko Biltzarraren eta gobernuaren esku dago euskararen egiazko ofizialtasunak beharrezko dituen neurrien hartzea eta aplikatzea.

Euskal instituzioek gure hizkuntzaren berpiskundean herri mugimendu euskaltzaleen lana eta partaidetza berrmatuko dute.

Euskararen normalkuntzarako neurriak

1 Euskara Administarratza publikoetan

Euskal herritar orok ipar Euskal-Herriko administarratza publikoekin edo erakunde ofizial ororekin, euskaraz harremanetan jartzeko eskubidea dauka, dela elez, dela idatziz.

Ondorioz :

- euskara ez dakien langileriarentzat euskalduntze plangintza bat abiatuko da. Plangintza hori denboran mugatua izanen da Iparraldeko Biltzarraren aginduz (adibidez 5 urte).
- lanpostu berrietarako euskararen ezagutza beharrezkoa izanen da.
- Idazki ala inprimaki ofizial guziak osoki euskaraz eta erdaraz argitaratuko dira. Horretarako, euskaldunik ez dagoen leketan itzulpen zerbitzu bat moldatuko da.
- Euskarak zuzenezko tokia izanen du izendapen publiko orotan.

2 Euskara erakaskuntzan

- Ipar Euskal-Herriko lurraldean dauden eskola guzietan, euskaraz eta erdaraz eginen da erakaskuntza, ama eskolatik unibertsitateraino. Eta hori jada Euskal-Herri osoan froga onak emanak dituzten bi irakasbide hauen arabera.
- B eredua, irakas hizkuntza lehena erdara daukana, eta euskara ikasteko bidea ongi segurtatzen duena (gela helebidunak bezala).
- D eredua, irakas hizkuntza lehena euskara duena eta erdara ongi ikasteko bidea segurtatzen duena. Irakasbide hortan ari diren Seaska-ko ikastolak, xerbitxu publikoan integratuko eta hedatuko dira.
- Unibertsitatean ere, euskarari eta erdarari logika berdina aplikatuko zaie.
- Eskola sistema berri honek behar dituen erakasle euskaldunen formakuntzarako Eskola Normala egokia antolatuko da.
- Helduen euskalduntze eta alfabetatze saila sustatzeko zerbitzu publiko berezi bat sortuko da herri ekimenaren partaidetzarekin (AEK), euskara ikasi nahi duen pertsona orori ikasbide bat segurtatzeko, bere lantokian nola lantokitik kanpo.

3 Euskara Mass-Medietan

Iparraldeko Biltzarrak dekretu bidez finkatu beharko ditu diru laguntzen banatzeko oinarri izan daitezkeen euskararen erabilpenaren hein gutxiengo eta aurrerakor batzu.

Euskarazko Irrati eta Telebista publikoak sortuko dira.

Euskarazko irratiak diruz lagunduko dira. Aldizkari eta egunkariak halaber.

4 Euskara kultur, kirol, politik eta sindikal elkarteetan

Euskal kultur Erakundearen bitartez, euskal antzerki, dantza, kantu, musika, bertsolaritza, liburugintza, videogintza nola zinema, lagunduko dira.

Euskararen erabilpena kirol munduan eta euskal kirolak gisa berezi batez sustatzeko euskaldun permanente lanpostuak sortuko dira.

Politikagintzan eta sindikalgintzan, euskararen erabilpena sustatzeko, araberrako politika bultzagarri bat erabiliko da

5 Euskararen erabilpena eta atxikimendua sustatzeko neurri eta medioak

- Beharrezkoak diren lege dekretu eta neurri guziak hartuko dira Euskararen erabilpena eta euskararekiko atxikimendua bultzatzeko eta akuilatzeke, euskararen kaltetan aspaldi honetan sortu den desorekaren ezabatzeko.
- Eskual Kultur Erakundeak, euskal elkarteek eta zoziologoek batzorde berezi bat osatuko dute erabilpen eta atxikimendu kanpainak eta plangintzak antolatzeke, sustatzeko eta obratzeko.

Euskararen lurraldetasuna ez delako iparraldean mugatzen, talde horrek harreman trinkoak ukenen ditu sail hortan lanean ari diren hegoaldeko arduradunekin.

Autonomi estatuttoa lortu aintzin

Dudarik ez dugu, ipar Euskal-Herri Autonomoko Estatutu berezi honetara ez gara egunetik biharamunera helduko.

- Hargatik diogu, euskal lurralde autonomoko herritarren gogoak lehen bai lehen horri buruz prestatu behar ditugula.
- Hargatik diogu ere, eskakizun sail hau herritarrei buruz bultzatzen hastea behar beharrezko eginkizuna dela.
- Talde politikoetan ohartu behar gira hizkuntza ez dela kultur taldeen afera bakarrik, baina gizarte osoarena. Hargatik diogu oraino talde politikoetako militanteek pratikan ezarri behar dutela euskarari buruz eskatzen dutena :
 - ~ euskaldun ez diren abertzaleek lehen bait lehen eskuara ikasiz,
 - ~ talde politikoetako barne bilkuretan eta idatzietan euskara erabiliz,
 - ~ talde abertzaleen arteko harreman guziak euskaraz izan dituzten eskatuz,
 - ~ Abertzale mundutik kanpoko taldeekin eta orokorki gizartean ditugun harremanetan (bereziki administrazioarekin) euskara erabiliz eta euskararen eskubidea aldarrikatuz.
- Hargatik diogu, euskaltzaleak eta abertzaleak dauden kultur, kirol, sindikat eta politiko elkarteetan, elez ala idatziz, euskararen erabilpena gaurdanik bultzatu behar dela. Hala nola :
 - ~ Euskal Herrian Euskaraz taldeak abiatu duen hitzarmen saila indartuz
 - ~ kultur taldeek euskararen alde elgarrekin eramaiten dituzten kanpainak sustatuz
 - ~ dinamika baterakoia baten laguntzeko talde politiko abertzale guziek sail hortako eskakizun guttiengoak bultza dituzten eskatuz.

Denbora berean, eskakizun kanpainak bultzatu behar ditugu, EHA-ko erakunde horretara heldu aintzin, lorpen bereziak bezain garrantzitsuak ukan ditzakegun sailetan, hala nola :

- 1** Europak bozkatua duen Hizkuntz Guttituen karta frantses gobernuari izenpearaztea,
- 2** Ikastola sare osoaren finantzapen publikoa lortzea, haren ezaugarri eta berezitasunak zainduz.
- 3** Eskola publiko nola pribatuetan, euskarazko irakaskuntzaren alde dauden burra-soen galdeari osoki erantzutea,
- 4** Euskaldun irakasleak moldatzeko Euskal Eskola Normala muntazea
- 5** AEEK-ren finantzapen publikoa, Euskal Kultur Erakundearentzat egin izan den bezala,
- 6** Euskarazko irratientzat % 50 eko finantzapena
- 7** Bide seinaleak oro euskaraz emaita.
- 8** Herriko etxeetako administraritzan euskararen zabalpena lortzea

(Datorren hamar urte hauetan) Ipar EHA-ko Estatua zutik ikusi nahi baldin badugu, gaur arte egin dugun militante lan guzia baino haundiagoko lanak igurikatzen gaitu.

Beti eta aintzinago beraz !

Autonomia eta bizi soziala

Ikuspegi sozialak : zuzentasunean oinarritua den eredu ekonomiko bat. Betidanik eredu ekonomikoaren auziak finkatu izan du gizarte mota. Gogoan ukanez, zorigaitzez, merkatu ekonomia dela nagusi gaur-egun planeta osoan, zuzengabekeriak ttipituko eta ahalaz suntsituko lituzkeen eredu bat asmatu behar dugu, Xutik ezarri behar den sistema ekonomikoak zuzentasun sozialarekin lotua izan behar du.

Gogoeta ardatzak

Ez ote genuke autokudeantza bati buruz joan behar ? Lanean ari diren jendeek ez ote dute beren ekoizte tresnaren jabe izan behar ? Autokudeantza eredu batean okerkeriak gerta ditzake bainan kapitalismo liberalean aurkitzen den norberaren jabego sisteman baino errexkiago buru egiten ahal zaiela iduri du. Ekonomiaren helburua ez ote da komunitate baten beharrei erantzutea eta besteekilako elkartasuna izan behar ? Ez ote du lanaren bidez ardietsi mozkin eta aberastasunen kudeantza arrazoinetako bat segurtatu behar, espekulazio helburu bat ukaiteko partez ? Teoria honek baztertzen ditu probetxu alimalekoen helburuak eta espekulazio xedeak.

Bixtan da, ez dugu onartzen babespenean oinarritua den autarzia eredurik.

Eredu ekonomikoak etengabeko ekologiaren axola ukan behar du.

Eremu eta ekoizpen azpiegituren kudeantzak ingurunea errespetatuko duten baldintzak bete beharko dituzte.

Eredu ekonomiko horrek nahi eta ez lanaren eta mozkinen partikatzea berekin ekarri beharko ditu. Hau baitezpadako jarrera da ez badugu nahi berexkuntza sortzaile den gizarte batean erori.

Ondarea eta lanarekiko harremana, gizon eta emazte arteko harremana, bai eta kulturarekikoa berrantolatua izan beharko dira. Gaurko belaunaldiak ukanen ote du bere ondokoei kultura baten emlaiteko ahalik ?

Euskal berezitasuna (lotura sozial honek, loture kultural honek, hots euskal pertsona eta munduaren arteko harreman bereziak), nola ekar diezaioke berelaguntza gizakiari ?

Gaur egungo egoera

Erran gabe doa sistema kapitalistak erakasten dituen baloreen (baloreak baldin bada ?) aurka girela.

Edozein sistema burokratiko edo staliniarraren aurka gira, ere bai.

Gaur-egun ekonomiari sozial arloari baino leku gehiago uzten zaio.

Erabakiak ez dira denen beharren arebera hartuak, baina logika ekonomiko baten arabera era guttiengo baten abantailetan.

Hori oraino gehiago ageri da nazioarteko ikuspuntutik hartuz. Hortarako, poderea klase nagusi baten eskuetan da. Ondorioz, maila desberdinetan, oharpen hauek egin ditugu :

- 1** Mozkinak : Frantzian hilabete sarien diferentzia 1 eta 20en artekoa da guttienez. Komunitateko herri guzietan, hemen aurkitzen dira desberdintasunik haundienak.
- 2** Osagarria : Irabazi hoberenak dira medikuntza aldetik abantail sozialetaz gehienik baliatzen direnak. Eritasun gastuen ordainketari dagokionez, langile xume batek ukaiten duenaren doblea ardiesten du goi mailako enplegatu batek.
- 3** Erakaskuntza eta formakuntza : Goi mailako ikasketara heltzeko ahalak jatorri sozialaren arabera dira : Langileen harren %3 eta 7 artean heltzen dira goi mailako ikasketen egitera, %1 baino guttiagok ardiesten dute lizentzia. Eskolak herri-tartasuna erakasten ote du ? Jendeak erabakien hartzera, kritikara, mintzatzera eta erresponsabilitate hartzera prestatzen ote ditu ?
- 4** Lan gabezia : 3 miliun lan gabe Frantzian. Beste zenbat ote dira lan mundutik baztertuak direnak ? Frantzia mailako estatistikek Ipar Euskal Herriarentzat ere egokiak dira.
- 5** Astialdiak : Kontsumo produkto bat ilakatuak dira. Dirudunek besteek baino hobeiki gozatzen dituzte. Ontasun ainitzen jabe direnek sortzen dituzte ere beren gostuko abusagailuak, jende xumeek bete ez ditzaketen beharrak galdegiten dituztenak.

Hemen aipatuak izan diren egoeren aintzinean, langile mota desberdinak kontrapodereen sortzera ahalegintzen dira. Gehienetan, antolatze eta beraz presio moldeen baliatzeko ahalik ez dutenak hauek dira :

- imigratuak ;
- lan gabeak ;
- eri eta adinetakoak,
- Egoera xuhurrean diren guziak (RMIdinak, gazteak, e. a.)

Organigrama moldeko proposamenak

Lan talde batek ez du errezeta edo prest presta diren projektuen edo zerbitzu sortzeko proposamen egiteko ahalik. . Hori ez da ere gure helburua. Horrela jokatzeko bagina, preseski guhaurek salatzen duguna egin genezake : jaunttokeria, erran nahi baita, jakintsuek duten mespretxu ikaragarria ez jakinei buruz, pentsatuz hauei barkatu behar zaiela ez dakitelako zer ari diren.

Badakigu, bizkitartean, gogoeta bat eramaiten duten lekuko taldeetan sartu behar dugula, edo berrika sortu hauek ez badiete lehen aipatu ditugun gure helburuei erantzuten. Gogoeta talde horiek ez dute sindikatuak, partido politikoak, auzoetako edo herrietako defentsa eta promozio elkarteak ordezkatzeko lituzken *“koordinaketak”* izan behar. Hainbeste denboretarik elgarretaratuko lirateke egoera, xede, gizarte alternatiba batzuetaz eztabaidatzeko eta hori guzia beti ezkerreko autonomia abertzale baten ikuspegiarekin.

Eraikitzen suntsitzera kondenatua bada ere, beharezkoa iduritzen zaigu bederen Autonomia eta Bizi Soziala komisioa egitura atxikitzea bi helburu hauen-gatik :

- 1** Arazo sozialak lekuko arazo bilakatzera ez uztea, horrek menturaz ezker abertzale kutsua ahulduko edo berdin ezeztatuko bait luke, eta berdin, beste zerbait eraikitzeke erreferentzia desberdinak ttipituko bait lituzke.
- 2** Helburua : Gogoetak edo berdin proiektuak edo tokiko taldeen praktikak zabaldu, prentsa, irrai, eta telebixta bidez, bai eta ere sindikat, politiko eta elkarre mugimentduetan. Horretarako, tokiko taldeen ordezkarien bilkurak antolatu behar lirateke noiz behinka.

Hau ez da menturaz nehon ez den egin-molde bat, bainan, preseski gure inguruko lorpen haundi guziak horrela eginak izan dira : Seaska, Gure Irratia, mugimendu politikoak, sindikatak...

Bestalde, ohartzen gira gure herritar frango, eta bereziki gazteak ez direla errexki sartzen jadanik muntatuak diren politika egituretan. Pentsa daiteke egitura hauen gogortasun haundiegiak ezinbestekoa baldin bada ere, ekartzen duela hori. Pentsa daiteke ere, gure eskoletan ez dela indarririk aski egiten gazteei herritartasuna, izpiritu kriketiko, eta zinezko boterearen partikatzea erakasteko. Horra zergatik eztabaidak beharrezkoak diren bizi sozialak sortzen dituen kontradikzioetarako lekue-tan berean.

Autonomia eta Ekonomia

Ipar Euskal Herriko ekonomiaren ezaugarri nagusiak

Ipar Euskal Herriko ekonomiaren azterketa eginez gero, desoreka handi eta ugariak badirela onhart ditekete :

- A** Jendetzaren kontuko desorekak :
 - bizilagunen banaketan desberdintasun handiak ;
 - barnekaldeko eskualdeen jendez hustea ;
 - arrotz jendetza baten jartzea Lapurdiko kostaldean.
- B** Lurraldearen antolakuntza ez menperatua :
 - hiriguneen hedatzea Lapurdiko barnekaldera ;
 - etxebizitza gero eta gehiago kanpotiarren bigarren bizitegi bilakatzea.
- C** Lurraren eta etxebizitzaren salneurri beti eta errotuagoak.
- D** Laborantzarako lurrak jasaiten dituen tratua onorioak.
- E** Turismo sailaren hazte jarraikia :
 - Ipar Euskal Herria gero eta gehiago hortaratzen duena ;
 - beste lanbide sailen hedatzea tratatzen duena ;
 - lan guti sortzen duten merkatu bat moldatzen duena.
- F** Industria sare gaizki moldatu bat ;
 - beren ingurumenari sobera lotuak ez diren enpresa handi batzuekin ;
 - langile sail ainitzen eskasarekin.
- G** Langintza alorren banaketa desorekatu bat. Gainerat, konkurrentziaren soberakeriak eskualdeka eskualdeka langintza mota baten nagusitzea dakar.
- H** Aktibitate hein ahul bat, nahiz eta jendetza kopurua gora doan. Horrek argiki erakusten du, Ipar Euskal Herriko jendetza zahartzen ari dela.
- I** Enplegu merkatuaren egoera deitoragarria, langabezia hein jasanezinezko batekin.

Hemen laburki aipatu ditugun euskal ekonomiaren ezaugarri guzti horiek azken 30/40 urteetan hartuak izan diren bideek finkatutakoak dira. Egoera desoreka honi buru egiteko, beste gisako hautu eta jokabiderik beharko da, merkatuaren legeak

bermoldatzeko eta ekonomia hedakuntza ongi antolatu eta hobeki banatu batetara heltzeko.

Argi da holako ekonomia jokabide bat hautatzeko eta obratzeko, gure eskuetan izanen dugun egitura politiko bat baitezpadakoa dugula, honek bait du, ekonomia jardugileak eta lekuko aginteak uztartuz, mota hortako politika bat eraginen eta antolatuko. Gure gaintasun horrekin obratzen ahal ginukeen jokabide horren ardatz nagusiak ondoko hauek lirateke :

- Turisma merkatalariaren hedakuntzari gelditze bat ematea :
- laborantxaren indartzea kalitateari buruz joan araziz.
- Industria hedapenari lehentasuna ematea, honek bait du ekonomia garapen bat hobekienik bultzatzen. Industria bat jartzearekin, berari lotuak diren beste langintzarik sortzen du eta, ororen buru, lerroan lerro elkar hazten dira ;
 - koperatiba ereduko lantegien bereziki laguntzea, horietan bait dira langile ororen arteko harremanak hobekienik konpontzen ahal.
 - Erakunde eraginkor eta ahaldunak eraikitzea, hauek, bakoitzak bere sailean, bide egokienak finka ditzaten :
 - sare ekonomiko orokor eta orekatu bat apailatuz ;
 - ikerkuntza egiturak sortuz ;
 - Hego Euskal Herriarekin ekonomia trukaketak bultzatuz ;
 - Ekonomia sarearen antolakuntzari eta beharrei egokituak izanen diren maila guzietako formakuntz abideak obratuz eta lehen bai lehen, unibertsitate oso bat xutik ezarriz ipar euskal herrian.

Laborantxa Iparraldean : gaurko egoera

1990. urtean, Ipar Euskal Herria osotasunean harturik, jendetzaren %10 laborantzatik bizi zen. Barnekaldeari behatuz, egoera ezberdinak kausi ditezke eskualdeetan zehar. Orohar, Euskal Herri barnekaldean, laborariak jendetza orokorren %19tik 20erakoa osatzen dute :

Ezpeleta	%10	Baigorri	%26
Hazparne	%13	Garazi	%18
Iholdi	%29	Donapaleu	%20
Maule	%13	Atarratze	%39

Urteak jin, urteak joan, laborantzatik bizi direnen kopurua gutxituz joan da beti. Hogei urtez %17ik %10era jaitsi da. Epe berean, etxaldeetan bizi direnen kopurua %34, 98 heinetik apaldu da eta etxaldeak berak %20ez gutxitu (8 877 1970 urtean ; 7 042, 1989 urtean). Laborantza lanaz baizik bizi ez diren etxalde jabeen nonbreak, aldiz %43ez behera egin du. Etxaldeetan bizi den jendetzaren galtze horrek kantonamenduak oro hunki ditu :

Ataratze	- 44%	Maule	- 32%
Baigorri	- 35%	Garazi	- 31%
Donapaleu	- 31%	Iholdi	- 28%
Hazparne	- 31%	Uztaritze	- 41%
Bastida	- 32%	Ezpeleta	- 28%
Hiriburu	- 41%	Hendaia	- 49%
Angelu	- 53%	Donibane Lohitzune	- 46%

Laborantzak ezagutu duen bilakaera

1960 urteraino, laborantza berartan ibilitz bizi da Etxalde bakoitzak kabala eta jendeen hazkurria ekartzen zuen eta herriak osorik gisa horretan bizi ziren. Ekoizpen soberakinak baizik ez ziren hurbiletako merkatuetan salduak, esnea, haragia, arnoa eta beste...

1960. urtetik aintzina, Euskal Herriko laborantzak aldakuntza gaitzak ezagutuko ditu, berregituratze ikaragarria eta eraberritzea orduan bait dira hasiko 1960/62. urtean bitarteko norabide legeak laborantzari hiru ardatz finkatu zizkion : etxaldeak, industriak sortutako mozkinen (hala nola ongarriak eta tresneriak) baliatzeko gai liratekeen ekonomia egiturak bilakaraktea ; ekonomia egitura hauek emankorrai izaiteko gisan, lur eremuak osatzea eta azkenik, laborantz berri honetatik ekoiztuko ziren mozkinekin eraldaketa eta banaketarako enprezen hedatzearen bultzatzea. Orogen buru, laborantza eraberritu horrek mozkin ahalaz merkeak eskaini behar zituen jendeeri.

Mailegua baliatuz, laborariak beren lanabesa berrituko dute eta etxaldeak emankortasuna handizki gehituko. Jokabide honen laguntzeko, Ipar euskal Herriko etxezain eta laborari txikiak diru laguntzak emanak zitzaizkien, beste etxalde jabe batzuek lur eremu horiek eskura zitzaten emankortasuneko bideetatik ibiltzeko gisan. Orogen buru, beraz, 1960. urtetik hasita, laborantza gero eta gehiago kapitalismo eraberrikoaren xedeetan sartu da. Mendiko eskualdeetan, bilakaera hori berantago ezagutu da baina gaur hortan dabil hala ere.

Laborantza eraberritu honen nagusitzeak giza eta kultur harremanen aldatze han-

diak eragin ditu. Lanaren aldetik beregaintasun handiago bat eskuratu balin badu ere, laboraria, gero eta gehiago, bankuen menpe jarri da. Entrepresa buruzagi bihurtu da, lurra bere ondare izaitetik lanabes hutsa bilakatu da eta emanlortasunaren premiak dena manatzen du.

Baserriaren itxura berria

1960. urtetik hasita obratu den laborantza politika horrek ondoiro lazgarriak ekarri ditu. Ekoizpen gero eta handiagoek, mozkin guzien kasuan, soberakinak sortu dituzte eta etxalde txikien desagertzea areagotu. Gaurko egunean, baserritarra galbidean den norbait da ekoizpenen sortzea eta jendetza osoari hazkurriak ematea. Emankortasunaren legeak jarraitzen ahal ez dituenak bazterren zaintzea besterik ez dezake egin, hiritarrentzat pausatoki izan ditezten.

Ipar Euskal Herriak ere bilakaera hori jasan du eta baserritar izaitearen ahultzetik dator, gehin bat, euskal kulturaren gibel egitea. baserrigune ainitz baldin baditu ere, Ipar Euskal Herria, jada ez da laborantza herri bat. Jendetzaren zati handiena kostaldeko hiriguneetan bizi da eta laborarien gutxitzeak baserriaren heriotza dakar. Alabaina, baserriaren huste horri buru egiteko, tokiko politikariek asmatu duten konponbide bakarra, hiriko jendea baserri alderat ekartzea izan da. Holaz, kostaldeko hiri handietarik hurbil diren herrietan, hala nola Uztaritze edo Itsasun, bizizaleak emendatzen dira bainan ez dira, honengatik, bizidunak bilakatzen. Barnekaldean urrunago kokatuak diren beste herri batzuk ere, hala nola Bidarra, Kanbo edo Hazparne, hirigunetan lan egiten eta beraz, gehien bat bizitzen direnen esku, gero eta gehiago, jarriak dira, harat joaiteko bide onak diren ber. Mendi eskualdeak, aldiz, bigarren eremu beti eta bilakatzenago dira. Horiek guziak horrela ; baserriko gizartea osoki hausten ari da, horrarat etortzen diren hiritar edo kanpotiarrak diren bezala egoiten bait dira.

Industria Politika

Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartearen politika ardatz nagusienetarik bat industria sailaren garapena izanen da. Ekonomia bide honen indartzea, beste alor ainitzekin loturik eginen da, hala nola lurralde antolakuntza, langintza, kanpo merkataritza, moldakuntza, azpiegiturak.

Industria jardueretan sartzen dira ohizko langintza motak nola ere entrepresari lotuak dauden zerbitzu sail ezberdinak.

Laburki erranez, Ipar Euskal Herriak bi oker pairatzen ditu gaurregun, industria arlo horretan : bata, industria sailaren eskasa, bestea ekonomia alorrei alderatuta eta bestea, aldiz, dagoen industria sarearen antolamendu desegokia, entrepresa handi bakan batzutan oinarritua bait da nagusiki eta gainerat denak eskualde berean jarriak. Bestalde, zerbitzuetako alorraren problema badago, hau gehiegi hedatua eta gainerat gaizki bideratua bait da, kontsomaizone jarduereri gehienik lotua izanki eta oso guti, aldiz, ekonomia sail ekoizleeri, hots laborantza eta industriari.

Markurbide horren zuzentzeko eta, ondorioz, Ipar Euskal Herriko lan egoeraren hobetzeko, Autonomia Elkartea ondoko bide hauetaz balia diteke :

- Industria alor esberdinetako formakuntza egiturak sortuz, alderdi honetarik eskas handiak bait dira gaurregun.
- Elgarri lotuak diren jardueretako langintzen eraikitza lehentasunez lagunduz.
- Jadanik eraikiak dauden entrepreseri laguntza bideak eskainiz. hauen artean, kapitallean eskuhartze bat egon liteke, Autonomia Elkartek hortarako egitura bat sortuz gero.
- Tresneratze eta eraberrikuntzarentzat laguntzak emanez.
- Bide azpiegitura plangintza egoki bat finkatuz, Ipar Euskal Herri barnekaldean entpresak jartzea bultzatzeko xedearekin.
- Herrikoa-ren iduriko egiturak lagunduz.
- Produkzioko kooperatibak sustatuz.
- Ipar eta Hego Aldearen arteko lan munduko elkartasun guneak sortuz.

Ofizialeagintza eta merkataritza

Bi sail hauek behar beharrezkoak dira herri baten ekonomia sarearentzat eta gizarte orekatu baten moldatzeko hiriguneetan nola ere baserri eskualdeetan. Sail hauen hedapena eta jendetzaren egoera uztartuak dira ; ofizialeagintzan dihardute-nek jendetzaren beharra daukate eta, alderantziz ere, jendeari ofiziale eta merkataria-
k premia-
zko zaizkio.

Alabaina, merkatuaren lege zorrotzek ondorio larriak ekarri dizkie ofiziale bai merkatariei eta Ipar Euskal Herriko jendetzaren gutitasunak egoeraren lazdua areagutu du.

Eskulangintza eta merkataritzako sare indartsu bat finkatzeko gisan, Ipar Euskal Herriko Autonomia Elkartek politika neurri batzuk obra ditzake, hala nola :

- lehen lehenik euskal Herriko ofizialdegi bat xutik ezartzea
- supermerkatuak bezalako saltoko handien hedapenari gelditze bat eman, gizakien heinekoak direnen fagoretan,
- Entrepresak eraikitzekeo libertateari trabarik egin gabe eta monopolio egoerak, al-diz, oztopatuz, salgune eta ofiziale lantoki berrien instalakuntzetan kokapen orekatu bat bultzatu. Hortarako, Iparraldeko Biltzarrak, lurralde antolakuntzarako plangintza orokorrean sar litezkeen arau eta laguntza berezi batzuk finka ditzake.
- Ekonomia edota jendetzaren kontuan, egoera nekeago batean diren eskualdetan, laguntza berezi batzuk finkatu, jadanik han kausitzen diren lantokien fagoretan edo empresa berrien instalakuntza akuilatzeko. Laguntza horiek, dirurzko edo fiskalitatekoak izan ditezke, hala nola bost langile eta gehiago duten en-tre-presentzat zergak gutitzea (lanbidetatsa eta beste), tokian tokiko emankortasun neurriak apaltzeko gisan.

Iparraldeko Biltzarrak, bestalde, mailegu erakunde publiko bat eraikiko du eta Au-tonomia agintearen bermea izanen duen egitura honek en-tre-presen eraberritzea diruztatuko du, beste motako laguntzez gain.

Laborantza politika ondatzak

Autonomia egiturak bultzatuko duen laborantza politikak, sail honi indar berri bat emanen dio, bere sozial eta kultura berezitasunak konduten hartuz. Hasteko, gaur indarrean dirauten emankortasun legeetatik baztertuko da, sistema honek, azken 30 urte hauetan aski argiki erakusterat eman bait du oso okerra dela, batez ere baserrien basamorturatzea berarekin dakarrelarik.

Autonomia Elkartek finkatuko dituen norabide berriek, Ipar Euskal Herriko lurralde mota ezberdinen artean, hots mendialde, mendixka toki eta ordoki guneen artean, orekatze bat egon dadin kasu egingen dute. Eskualde guzietan, baserria bi-zidun egoitea izanen da beti ardatz nagusia. Laborantzako jokabide berri horrek ere laborari bakoitzari bere lanetik bizitzeko ahalbideak emanen dizkio, mozkinak ekoizteko eskubidea funtsezko legetzat emanez eta beste ekonomia alorretan dau-den sozial abantailak apailatuz. Mozkinetako jeteen ahalik eta hobekienk finkatzeak du laborarien kopurua neurtuko eta ondorioz ere, lurralde antolakuntzaren zati handi bat baldintzatuko.

Laborarien artean, ekoipenen banatzea

Laborantzako ekoizle bakoitzari “*Quantum*” bat emanen zaio, erran nahi bait da, bere mozkinetarik hein bat prezio zegurtatu batean ordaindua izanen zaiola, ekoizpenerako gastuak eta lanaren saria kontutan hartuz. Ekoizpen ezberdinen artean finkatu den partikatze sistema baten arabera kalkulatu dateke “*Quantum*” orokorra. “*Quantum*” hauek eta salneurri segurtatuak eskualdeetako ezberdintasunen arabera finkatuko dira, tokian tokiko baldintzak, hala nola mendialdeko nekeak kondutan hartzeko eta eskualde ororetan mozkinak sortzeko ahalak izaitzeko. Salneurrien gehitze bat ere finkatuko da, eskualde neketsuetako ekoizleen fagoretan. Mozkin kopuruak eta hauen salneurriak, laborari, erosle, banatzaile, industrialari, sindikatukide eta aginte publikoen ordezkariak bilduko dituzten batzordeetan negoziatuko eta finkatuko dira.

Mozkin bakoitzarentzat, Elkartea Nagusi bat eraikiko da eta honen betekizuna ekoizpen hein eta salneurrientzat burutuko diren hitzarmenak errespetaraztea izanen da.

Laborariak beren lanbidearen jabe

Ipar Euskal Herriak, aro eta lurralde kontu, abantaila frango dauzka laborantza mozkin onak egiteko, gehien batez txikiak eta erdi heinekoak diren etxaldeetan. Kalitatezko mozkinak egitea errestuko dute herri edo herri elkartekari altxatuko diren eraldaketa eta salmen egiturek.

Egitura hauek laborarien esku izanen dira eta mozkinen salmenta, bi mailatako siztema baten bitartez eginen da :

- lehenik, mozkin horiek ekoiztuak diren lekuan berean edo eskualde hurbiletan salduko dira ;
 - Gero, saldugabeak, mozkin egile ezberdinetako ordezkariak eta aginte publikoez osatua izanen den batzorde nagusi baten esku utziko dira, egitura honek salmenta zabalago bat bidera dezan.
- Ororen buru, bere lanbidearen jabe jarriarik eta beregaintasuna segurtaturik, laboraria ez da nekazal industrialariek moldatze dituztenlekeen menpean gehiago izanen.

Moldakuntza, ikerketa eta Garapena

Nekazal ikertetxe bat eraikiko da Ipar Euskal Herriko laborantzari aurrerakuntzak eginarazteko xedean. Bere eginbideen artean, jadanik dauden mozkinen hobetzea eta ekoizpen berrien ahalbideak ikustea aipa detzakegu. Erakunde honek kondu-tan atxikiko du beti Ipar Euskal Herriko laborantzaren garapena, gizarte, ekono-mia eta ekologia orekak errespetatuz obratu beharko dela.

Formakuntzarako ahalak denen eskuko izanen dira. Gazteagoen moldakuntzaz ar-duratuko diren ikastegiez gain, ikastaldi bereziak muntatuko dira eskualdeka, la-borarien eskabide eta beharren arabera. Laborari horiek ikastaldiak egiteko ahala ukan dezaten, dohainik izanen den ordezkatzeko sistema bat antolatuko da.

Sozial alorreko eskubideak

Laborariek, beste sailetako langileek dauzkaten sozial geritzapen eta eskubideak es-kuratuko dituzte, hala nola :

- Erretretan heinez goratze bat finkatuz ;
- Sozial geritzapen zabalago bat, eritasun edo amatasun oporren zuzenak eta bes-terik lortuz ;
- Opor ordaindu sistema bat moldatuz ;
- Ordezkatzeko sistema baten antolatuz.

Sozial geritzapen sistema berri hontako ordainsariak, laborari eta laborantza arlo-ko lanbide bakoitzaren jimbide garbier arabera kalkulatuak izanen dira.

Lurraren zaintzapena

Laborantza sailaren indarberritzeak laborari kopuruaren emendatzea ekarriko du eta ondorioz ere, lurraldearen leku hartze zabalago bat eragingen.

Lurraren zaintzapenaren funtsezko baldintza izanez gero, Lurraren Kudeantzarako El-karte bat eraikiko da. Egitura honen lehenbiziko eginkizuna lurraren merkatuari arau-diak jartzea izanen da. Libratuko diren lurak eta segidari ez duten etxaldearen lur eremuak erosteko ahalak izanen ditu. Gero, lur horiek, laborantzan jarri nahi li-ratekenen, eta lehentasunez gazteen, esku utziko ditu. Lurraren Kudeantzarako El-karteak banatuko dituen lur eremu horiek laborantzarako baliatuak izan ditezten kasu handiena egingen du beti.

Lur eremu horiek hartzailearen esku egonen dira, hoenk laborantzarako erabiliko ditueno. Hala ere, gutxienezko epe bat finkatzeko, hartzaileak 5 urtez bederen lur horiek lantzeko engaiamendua hartuko du. Lurraren Kudeakuntzarako Elkartea eta hartzailearen artean hitzarmen bat izenpetuko da, bata zein bestearen eskubide eta eginbideak zehazteko. Aferma bururaino heltuko delarik, berriz ikuste bat egingen da eta alokairua, utziko duen jarraitzaile zuzen batekin edo hartzaile berri batekin erreberrituko da.

Lurraren Kudeakuntzarako Elkartea, laborari sindikatu ordezkari (proportzionalki hautatuak izanez gero) aginte publikoetako kidez eta Eskualde bakoitzeko laborariz osatua izanen da. Eskualde bakoitzean, laborariak, herri edo herri elkar-tekari bilduko dira eta talde hauetan partaide izanen dira ere herri edo herri el-karteko bi zinegotzi. Talde honen eginkizuna, lurraren inguruko baita laborantzari buruzko problemen azterketa izanen da. Talde bakoitzak egingen dituen gogoetan laburpen bat baita proposamenak Lurraren Kudeakuntzarako Elkarteari helaraziko zaizkio. Azkenik, Lurraren Kudeakuntzarako Elkartea autonomia egituraren meneko den Lur Agentziaren barne izanen da eta, beraz, lurrari lotutako xede guzietan bere hitza agertuko du, izan dadin lurralde antolakuntza orokorra, turisma eraikuntza hirigunetako lur antolakuntzak, ala beste.

autonomia eta lurralde antolakuntza

“Lurralde antolakuntza” politikaren xedea da ekintza ekonomikoen heinkatzea lurralde osoan, komunikabide egituren funtsezko hedapen bat eta betiko axola ekologikoa.

Ipar Euskal Herriko argibide bereziek manatzen dituzte bi xede lehen-lehenak eta beharrezkoak elgarren manupeko baino betegarri direnak : kostaren betonatzea aldatu eta barnekaldearen hustea gelditu.

Lan horien egitura ezinbertzekoa izan behar da developamendu agencia bat politikoez osatua, Komunitateak hautatu hedapen planaz kargatua jakinez hautatzea eta egitea gelditzen direla herrien (taldeen lana) eta hautetsien kontrolpean.

Gaurko egunean, xede guziak goimailean hartuak dira, kasurik egin gade beharri eta biztanlen nahiari. Hautu horiek errepikatzen dituzte tokiko hautesiek, mai-zenik denen abantaila baino lehen pasarazten baitute beren tokiko karguarena nun ez den beren buruarena.

Gauza ageria gazoduc delakoaren aferan.

Projektu hunek, eremana izan den moldean, agertzen du zer suntsitze dakarkan holako antolakuntza politika batek, lotua dena aberaste goseari desberdintasunak handituz eta barnekaldea hustuz, axolarik izan gabe makurrez, herritarren eta ingurumenaren hertsadurez eta irriskuez.

Hor ere dira agertzen Estadoak eta industrialek egunero erabiltzen dituzten molde manatariak. Hor agertzen azkenean zertaratua den demokrazia... Xede horren akulatzaileak aintzina joan dira osoki legez kanpo, antolaketa politikoez eta arau-diz estaliak, zapalkuntzako indarrek begiratuak hautetsi malzurrez lagunduak.

Zer aterabide eman egoera huni ?

Erantzuna dago bereziki Ipar Euskal Herriak duen indar biziki handian oraiko ki-degoan. Ezen taldeek behar dute ukan toki berezi bat galdeketetan, erabakietan, harremanetan eta beharrez ihardokitzen politika manatari bati buru egiteko.

Egiazko demokrazia batean, hautesia ez daiteke izan Estadoaren esku makila her-

riaren zapaltzeko bainan bai herriaren (eta taldeen) boz eramailea Estadoaren aintzinean.

Lurralde antolakuntzako arduradunek behar dute loturik egon politika gizonekin -oroz gainera sozial eta ekonomia mailean -bainan heieri da orroitaraztea erabakiak hartzen dituzteneri ez dela politika onik antolakuntza sailean jendalde berezi baten beharreri ihardestea baizik (ezin ditake edozer egin edonorentzat) nahi bada atxiki biziaren ederra eta begiratu bere izaiteaz dituen ahalak.

Beraz konduan hartu :

- lurraldea nahiko ttipi eta desberdina dela (kosta eta barnekaldea, itsasoa eta mendia) ;
- BAB -en garantzia eta etorkizum askorentzat beldurgarria ;
- antolakuntza eta hedapenaren arteko lokarri tinkoak ;
- jendetzea zahartuz doala : gazteak joan eta sortzez euskaldun ez diren zaharrak arauka handian etortzea ;
- lan denborako aldaketa garrantzitsuek, agusagailuko denborari, bide berri batzuen emaita ;
- lurraldearen antolakuntzaz arduratzen den erakundea eta herriak alde batetik, eta herrien sindikatak bertatik, ari dituzte beren harremanak aldatzen herri-kidegoa sortuz geroztik.

Oraian lurralde antolakuntzak sortzen dituen galde guzietan errantzun bat eman gabe, iduri du ondoko gaiek dutela lehentasuna, turismako gai zabala utziz “*ekonomiko*” alorrari.

Ingurumenaren begiratzea

Ekologiaren oinarriko legeak

- Atxiki edo berpiztu hain negurtu bat lurraldearen aro ta giza-ekintzen artean.
- Geroko balaunaldien eskibudeen errespetatzea.

Hunek erakartzen gaitu berdefinitzerat zer den bertze garai bateko interes orokorra.

Hezkuntza -Informazioa

Ekologia sar dadin osoki gure bizian eta bere bidea egin dezan, benar dira :

- hezkuntza bat ama-eskolatik.
- egiazko informazio bat mail guzietan, eskola, media, zindikaten eta instituzionaren ganik.

Erakunde

Nor arduratzen da ? Podere politiko eta jaunttoen ganik berex den erakunde bat ardura-tuko da ikasketez, galdeketez (talde, herritar, jakintsun...) eta heien lanaren ondorioez. Ekarunderean “*oraiko*” lehentasuna

- 1** Uren garbiketa
Ur igatuen bergarbitzea eta euriko uren bil eta artatzea.
Ur igatuen lohien artatzea eta baliatzea.
Lantegietako ondarkinen begiztatzea
- 2** Lehentasuna ber-oihantzeari tokiko zuhaitzez, hesi berriak egin, erreka bazterrak garbi.
- 3** Ondarkinen artazea
Eremu hortan, hiru lege behar ditugu errespetatu :
 - merkatuan agertu mozkina behar da asmatua suntsitu artino ;
 - ondarkinen etxean berean berexeteak galdatzen du asmu argitu bat ;
 - artatze tokien egiteak manatzen ditu argitasunak, ikerketa serio eta hitz hartze herrikoiak ;
 - garraio orokorrak eta burdin-bidezkoak fagoratu.

Ondorioak Herriaren bizian

Ekologiak ekar dezazke lan sortzeak ; hortakotz “*autonomi eta bedakunde*” taldeak lehentasuna emanen dio gizonaren serbitxuko den ekonomi ingurumentsu bati.

Barnekalderearen hustea geldiezina ote dea

Lehenik, baitezpadakoa zauku, bi barnekalde mota bereixtea :

- hiri inguruko baserri eskualdea ; garatzen eta jendez betetzen ari dena ;
- laborantzaz bizi den barnekaldea. Hunek gaitu gehienbat interesatuko husten ari delakoan.

Nola finkatu jendetzea ?

Erran dezagun zertaz bizi den jendea, jakinez industria guti dagoela :

- serbitxuak
- laborantza inguruko industria
- eskulangintza
- eta oroz gainetik laborantza.

Alabainan, laborantza da Barnekaldearen biziaren bihotza, guti gora behera, 800 bat famili behi esnedunetaz bizi da, 2600 ardi esnedunetaz, beste ekoizpena arraroagoak direlarik. Beraz, lehentasuna eman behar diogu, laborantza irundua, jendea atxikitzeari. Nola ?

A Ekoizpena partekatu ta menperatu behar da, mail guzietan, quantun sistema delakoaren bidez.

Etxe mozkina sistema hedatu behar dugu.

Aldarikapen guzi horiek, arantzaleentzat ere bali dira.

Gure helburu nagusia izan behar dugu laborantzaz bizitzea, partekatze izpiritu batean, ingurumena eta gizartea zainduz.

B Sensibilisazio kanpaina baten bidez, gazter ohartarazi bahar zaie lan bide eder bat dutela, xantza dutela laborari izaitea. Gainerat, interesanta litzateke ordezkatzeko serbitzu baten antolatzea. Honi esker, balaunaldi berriek oporrak eta aste buruak har lezakete.

Proposamen horiek, adibide batzu bezala kokatu behar dire ideia orokor hontan ; hotz laborantxaren irudia hobetu gazteak berhurbilaraziz.

C Gaurko arazo nagusienetarik bat dugu, hemen gelditu nahi duen jendetzearentzat, ez dela etxebizitzarik. Beraz gaurko jende kopurua atxiki nahi balin badugu, baitetzpadakoa da jende horier (eta bereziki gazter) etxebizitzak proposatzea.

Adibidez, proposa ginezake HLM gisako erakunde baten sortzea (etxebizitza zoziazter lehentasuna emanez) diren etxe zaharrak eros lezazkeenak, antolatuta, lekudo jender alokatzekotan.

Erakunde horri eta nahikunde politiko azkar bateri ezker, jendea herrian bizi liteke urte osoan.

Gure lema nagusia da Menperatzea, gure eskualdeak salduak izan bidez, bizi tuak izan ditezten.

Ingurumen kulturala

Zergatik aipa kultura erremuaren antolaketan ?

Diogularik “*kultura*” dela mintzaira, dantza, margodura, musika, herri ohidurak, ez da aski. Kultura da bizitzeko era bat. Iraganean eta etorkizunean oinarritzea da, ondore bat onhartu eta oldar bat eman, bere eta bertzeen asmoak mamitu. Betan kreatzaile eta behari izaitea da, ez kontsumitzaile bainan harremaile.

Nola gizona ez baita ogiz bakarrik bizi, bekar dira ondorioak atera egituretan. Behar ditugu hornidura bereziak denek asmatuak eta beren gain hartuak denek behar ditugulakotz.

- A** Harremanetan sartzeko, zedarien kentzeko eta elgarren ikusmoldez aberasteko, behar gare elkartu : biltoki batzu deneri idekiak, baztertze gabekorik sinesmen, politika, sexu ta adinaren gatik, baliatzaileen esku utziak, muntatu behar dira ;
 - ~ 300 biztanle bederen dituzten herrixketan tresneria arin batekin ;
 - ~ herrien arteko loturaz josiak diren herrietan hornidura geahiagorekin (zinema, TV tela begi handi, soinu tresna...)
- B** Bertzen ezgutzeko, behar gare argitu :
 - ~ errexki behatu ageri administratiboeri herriko etxean
 - ~ argibide tokiak emendatu Gambara Profesionaletan, (sal-etxe ta undustrian), Ofiziale ta laborarienetan
 - ~ liburutegi ibilkari bat ezartea kantonamenduka
 - ~ agerkari batzuen ateratzea Herriko Etxeetarik berex.
- C** Emaiteko behar gare formatu :
 - ~ deneri idekia dagon Euskal Herriko Saindegi ekonomiko baten egitea (INSEE iduria)
 - ~ ibilkari eraskasle talde baten sortzea eder lanen ikasteko
 - ~ herri handienetan ezartzea agerien errepikatzeko tokiak.

Ikastegi nagusi (unibertsitate) bat euskal herrian

Ardura, Ikastegi Nagusi bat jarria da Hiri Nagusi batean, beharrezkoa agertzen den tokian.

Aipu delarik holako baten eraikitzea, gauza ageria da gogoetak doatzila Ipar Euskal Herria (Lapurdi, Baxenabarre ta Ziberoa) orokorrekotzat ditakela.

Damu zauka ikustea egungo eztabada hori mugatua dela Baionako unibertsitate

muskil hunen hedatzeari. Ikusmolde horrek “*Euskal Herria*” hertsitzen du ez bakarrik Lapurduri bainan Baionari !

Behar ginuzkea bertze “*fakultate*” batzu asmatu Baionatik kanpo ? Zernahi gisaz, beharrezkoa da jakitea nun jar, zeren erakartzen bait digu gure hirietako eremuen antolatzea bai ta ere gure baserrien berantolatzea, hots hein onargarri demografiko, sozial, kultural, ekonomiko, ekologiko eta politiko batean denen ezartzea.

Guk Abertzaleek, nahikundea dugu gure ikastegi nagusiaren ukaitea gure herrian. Bainan zertako orainkoen itsurako bat euskaldunduz kritikatzan ditugunen idurikoa ? Badugu bertzela asmatzeko ahala, jakinez eta hautatuz nola egin.

Ipar Euskal Herrian, Ikastegi Nagusi baten egiketa osoa izanen da bihurgune harriarria biziaren (eta ez hiriaren) hedapenean gure alor guzietan. Burumuinetako argiaren hariak lotzen ahalko ditu hola baserritar eta hiritar kulturak. Ez ahatik “*hutsagina*” den Ikastegi Nagusi batek !

Serbitxuak

Hurbilgoa aipatzen dugularik, epea zauku urrungoari nagusi.

Beraz, kondutan har :

- bide handi eta ttipiak ;
- urrutizkinaren hedadura.

Ezberdintasun handienak hiru eskualde berezitueta :

A BAB Distrikan -hiri nagusi gisa.

B Kosta bazterra BABeko auzoraino : Endaiatik Milafrankarat Bidarte ta Uztaritzen barna.

C Barneko alde guzia hiri ta herrixha horietarik Ziberoraino.

- Serbixuak, BABeak badituzke gaindizka. Kostan soberakin izanik ere, ez litaizke jendeak behar dituenaren arabera.
- Aitzitik, BAB Distrikan diren hornidurek nehez uzten dituzte serbitxuak Kostan kokatzerat.
- Barne aldeko serbixuen (hurbilkoak eta beharrezkoak) hobetzeak begiratu-ko du eskualde hori “*jendez hustetik*”.

Beharrak. Lau sail :

- Osagarria -artak (mediku etxe berdin eta eritegi) sendakitegi ; beren etxeetan jenden artatzeak.
- Eguneroko bizia -hurbilko dindak (okindegi, prentsa ta liburutegi) abere artatzale, antolatzale, ofiziale ; feri ta merkatu.
- Haurren eta helduen erakastea, eskolako haurren biltzea, eder lanen ikastea (kantu, dantza, marrazki...)
- Aitzinak -hornidura elgarrekilakoak (biltzar gela, kiroltegi, zinema) ; ostatu eta trinket toki elkarganagarri bezala.

Ohar

- “Autonomia lehen urratsa askatasunaren bidean” IK-k plazaratu dokumentua Ekaitza astekariak argitaratua, oraindik eskuratzen ahal dezakezu.
- Liburu huntan agertzen ez diren gai batzu aztertutako nahi baldin badituzu, lehen dokumentu hortan aurki dezazkezu.
- Hemen agertzen dugun proiektua ez da behin betirako egina den programa. Zure iritzia eta zure oharak helarazten ahal dizkiguzu.
- Aurrera. Helduden pausua elgarrekin finka dezagun.

Remarques

- Le document “Avant projet et autonomie” d’Iparretarrak publié par le journal Ekaitza est toujours disponible. Vous pouvez vous le procurer au siège du journal.
- Si vous souhaitez approfondir des thèmes non traités dans ce document, vous pouvez vous référer à l’Avant-Projet.
- Le travail que nous présentons aujourd’hui n’est pas à prendre ou à laisser. C’est le fruit d’une recherche et d’une réflexion collective. Vous devez nous faire part de vos remarques et réflexions.
- En avant, ensemble pour la prochaine étape.

Euskaraz

Autonomia, herri baten eskubidea

3

Autonomia / Dezentralizatzea, 3 ; Autonomia / Soberanotasuna, 5 ; Zer da nazioea ? 5 ; Soberanotasuna / Autodeterminazioa, 6 ; Populuak Frantzian, 7 ; Amministratzio antolaketa Frantzian, 8 ; Korsikaren estatutua, 9 ; Autonomia Espainol estadoan, 10 ; Autodeterminaziorako eskubidea, 10 ; Autonomia estatuto bat Euskal Herriarentzat, 11 ; Estatuto hori dezentralizatze bat da, 12 ; Gaitasunen eskuz aldatzea, 12 ; Ondorioz, 13.

Autonomia eta egiturak

15

Autonomiaren oinarri orokorrak, 14 ; Autonomiaren eskumen sailak, 15 ; Lege eta aginte ahalak, 16 ; Sail batzordeak - Eskualde biltzarrak, 17 ; Batzorde berezia, 20 ; Eskumen berezia, 20 ; Amministratzio moldaera, 21 ; Euskal hauteslegoa, 22 ; Ekonomia eta fiskalitate arloetako eskumenak, 23 ; Aurrekonduak eta fiskalitatea, 23 ; Autonomiaren aurrekondu arruntak, 24 ; Autonomiaren sozial aurrekonduak, 25 ; Langabeziaren kontrako borroka, 26.

Autonomia eta Euskara

27

Sarera, 27 ; Euskara zertan da ?, 28 ; Ezagupena, 29 ; Erabilpena, 32 ; Atxikimendua, 32 ; Ordezkapenari buru egitea, 34 ; Bereskurapena, normalizazio bidea, 35 ; Euskararen ko-ofizialtasuna, 36 ; Autonomi estatutua lortu aintzin, 38.

Autonomia eta bizi soziala

40

Gogoeta ardatzak, 40 ; Gaur egungo egoera, 41 ; Organigrama moldeko proposamenak, 42.

Autonomia eta Ekonomia

43

Ipar Euskal Herriko ekonomiaren ezaugarri nagusiak, 43 ; Laborantza Iparraldean : gaurko egoer, 44 ; Laborantzak ezagutu duen bilakaera, 45 ; Baserriaren itxura berria, 46 ; Industria Politika, 47 ; Ofizialgintza eta merkataritza, 47 ; Laborantza politika ondartzak, 48 ; Laborarien artean, ekoipenen banatzea, 49 ; Laborariak beren lanbidearen jabe, 49 ; Moldakuntza, ikerketa eta Garapena, 50 ; Sozial alorreko eskubideak, 50 ; Lurraren zaintzapena, 50.

Autonomia eta lurralde antolakuntza

52

Zer aterabide eman egoera huni ?, 52 ; Ingurumenaren begiratzea, 53 ; Hezkuntza -Informazioa, 54 ; Erakunde, 54 ; Barnekalderearen hustea geldiezina ote dea, 54 ; Nola finkatu jendetzea ? 55 ; Ingurumen kulturala, 56 ; Ikastegi nagusi (unibertsitate) bat euskal herrian, 56 ; Serbitxuak, 57.

Français

L'autonomie, projet d'un peuple

59

Autonomie / centralisation, 59 ; Autonomie / Souveraineté, 61 ; Comment peut-on définir la "nation" ? 93 ; Souveraineté / Autodétermination, 120 ; Les peuples en France, 63 ; Organisation administrative en France, 64 ; Statut de la Corse, 65 ; L'Autonomie dans l'État espagnol, 66 ; Droit à l'autodéter-

mination, 66 ; Statut d'autonomie pour le Pays Basque, 67 ; Ce statut est une décentralisation, 68 ; Transfert de compétences, 69 ; Conclusion, 69.

Les institutions

71

Principes généraux d'une entité autonome, 71 ; Domaines de compétences de la Communauté autonome du Pays Basque, 72 ; Pouvoirs législatifs et exécutifs de la communauté autonome, 74 ; Les conseils consultatifs sectoriels et régionaux, 75 ; La Commission spéciale du Biltzar d'Iparralde, 76 ; Dispositions particulières, 76 ; La carte administrative locale, 77 ; Le corps électoral, 78 ; Organisation du pouvoir judiciaire, 79. Compétences économiques et sociales : Budget et fiscalité, 80 ; Le budget courant de l'autonomie, 81 ; Le budget social de l'autonomie, 82 ; Budget de l'autonomie, 83.

Autonomie et Euskara

84

Introduction, 84 ; État de la langue basque, 85 ; Connaissance, 86 ; Utilisation, 87 ; Intérêt porté à la langue, 90 ; Faire face à la substitution, 91 ; Récupération linguistique, normalisation, 93 ; Démarche proposée avant l'obtention d'un Statut d'Autonomie, 94 ; Décision légale, 95 ; Mesures destinées à la normalisation progressive de l'euskara, 95.

Les questions sociales

98

Axes de réflexion, 98 ; État des lieux, 99 ; Propositions en forme d'organigramme, 100 ; Lutte contre le chômage, 101.

Autonomie et économie

102

De nombreux déséquilibres, 102 ; L'Agriculture en Iparralde : État des lieux, 103 ; Évolution dans l'agriculture, 104 ; Le nouveau visage de la campagne, 105 ; Axes de politique industrielle, 105 ; Artisanat et Commerce, 107 ; Axes de politique Agricole, 108 ; Formation, recherche, développement, 109 ; Droits sociaux, 110 ; Maîtrise du foncier, 110.

Aménagement du territoire

112

Quelle alternative à cette situation ? 113 ; Protection de l'environnement ; 114 ; Éducation-Information, 114 ; Organisation, 114 ; Impact sur la vie du Pays, 115 ; Peut-on stopper la désertification du pays basque intérieur ? 115 ; Environnement culturel, 116 ; Une université pays basque, 117 ; Les services 118.

Note de lecture :

Le document comporte deux bandeaux visibles sur la tranche du document :

- de la page 1 à 58, un bandeau bleu en haut, indiquant la partie en basque
- de la page 59 à la fin, un bandeau orange en bas, indiquant la partie en français

Euskaraz

<i>Autonomia, herri baten eskubidea</i>	3
<i>Autonomia eta egiturak</i>	15
<i>Autonomia eta Euskara</i>	27
<i>Autonomia eta bizi zoziala</i>	40
<i>Autonomia eta ekonomia</i>	43
<i>Autonomia eta lurralde antolakuntza</i>	52

Français

<i>Autonomie, projet d'un peuple</i>	59
<i>Autonomie et institutions</i>	71
<i>Autonomie et euskara</i>	84
<i>Les questions sociales</i>	98
<i>Autonomie et économie</i>	102
<i>Aménagement du territoire</i>	112